

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з навчальної роботи

_____ **Л.І.Чорний**
(підпис) (ініціали, прізвище)

21 жовтня 2019 року

М.П.

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
з навчальної дисципліни
«ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА»
для підготовки на першому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра
за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування
галузі знань 07 Управління та адміністрування
для денної форми навчання**

м. Хмельницький
2019

ЗМІСТ

	Стор.
1. Структура вивчення навчальної дисципліни	– 2
1.1. Тематичний план навчальної дисципліни	– 2
1.2. Лекції	– 3
1.3. Семінарські заняття	– 5
1.4. Самостійна робота студентів	– 37
1.5. Індивідуальні завдання	– 40
1.6. Підсумковий контроль	– 44
2. Схема нарахування балів	– 47
3. Рекомендовані джерела	– 49
4. Інформаційні ресурси в Інтернеті	– 54

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин												
		Денна форма навчання					Заочна форма навчання							
		Усього	у тому числі				Усього	у тому числі						
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.		СРС	Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін.зав.	СРС	
1.	Підприємство як суб'єкт та об'єкт ринкових відносин	13	4	2	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-
2.	Планування діяльності підприємства	11	2	2	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-
3.	Виробнича програма підприємства	16	4	4	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-
4.	Виробнича потужність підприємства	16	4	4	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-
5.	Матеріально-технічне забезпечення підприємства	16	4	4	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-
6.	Основні засоби підприємства	16	4	4	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-
7.	Трудові ресурси та стимулювання праці персоналу підприємства	16	4	4	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-
8.	Поточні витрати підприємства та собівартість продукції	16	4	4	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-
9.	Фінансові результати діяльності підприємства	14	2	4	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-
10.	Ефективність, конкурентоспроможність та економічна безпека підприємства	16	4	4	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-
	Всього годин:	150	36	36	-	-	78	-	-	-	-	-	-	-

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин
1	2	3
1.	Підприємство як суб'єкт та об'єкт ринкових відносин	4
1.1.	Підприємство як суб'єкт та об'єкт ринкових відносин.	
1.2.	Класифікація підприємств.	
1.3.	Правові основи та організаційно-економічні умови створення і функціонування підприємства.	
1.4.	Структура та управління підприємством. Виробнича структура підприємства.	
1.5.	Джерела фінансування підприємницької діяльності.	
1.6.	Сутність та структура бізнес-середовища.	
2.	Планування діяльності підприємства	2
2.1.	Зміст та основні принципи планування діяльності підприємства.	
2.2.	Цільові характеристики діяльності підприємства, їх класифікація, вимоги до формування.	
2.3.	Поняття та види планів, систематизація планів підприємства.	
2.4.	Стратегічне планування діяльності підприємства. Види стратегій діяльності.	
2.5.	Тактичне та оперативне планування. Система планів економічного та соціального розвитку підприємства.	
3.	Виробнича програма підприємства	4
3.1.	Поняття продукції підприємства та її види.	
3.2.	Методи вимірювання обсягу продукції підприємства	
3.3.	Зміст, завдання та місце виробничої програми в системі господарських планів підприємства.	
3.4.	Ресурсне забезпечення виробничої програми підприємства.	
3.5.	Умови та критерії оптимізації обсягів випуску продукції у конкурентному середовищі.	
4.	Виробнича потужність підприємства	4
4.1.	Поняття та види виробничої потужності підприємства.	
4.2.	Інформаційна база та послідовність розрахунку виробничої потужності підприємства.	
4.3.	Система показників виробничої потужності підприємства.	
4.4.	Чинники впливу на виробничу потужність підприємства та резерви її зростання.	
5.	Матеріально-технічне забезпечення підприємства	4
5.1.	Сутність та завдання матеріально-технічного забезпечення підприємства. Склад матеріальних ресурсів.	
5.2.	Визначення потреби підприємства у матеріальних ресурсах	
5.3.	Сутність і склад запасів.	
5.4.	Системи та методи управління виробничими запасами підприємства	
6.	Основні засоби підприємства	4
6.1.	Сутність, класифікація та структура основних засобів підприємства	
6.2.	Оцінка основних засобів	
6.3.	Знос, амортизація та відтворення основних засобів	
6.4.	Показники стану й ефективності використання основних виробничих засобів	
6.5.	Поняття та види нематеріальних активів підприємства	

1	2	3
7.	Трудові ресурси та стимулювання праці робітників	4
7.1.	Сутність, класифікація та характеристика трудових ресурсів (персоналу) підприємства.	
7.2.	Ефективність використання трудових ресурсів підприємства.	
7.3.	Сутність, структура, форми та системи оплати праці.	
7.4.	Тарифна система, її зміст, призначення та використання на підприємстві.	
7.5.	Планування потреб підприємства у трудових ресурсах.	
8.	Поточні витрати підприємства та собівартість продукції	4
8.1.	Сутність понять «витрати», класифікація поточних витрат.	
8.2.	Поняття та показники собівартості продукції, порядок їх обчислення.	
8.3.	Кошторис витрат виробництва: поняття, склад та методика складання.	
8.4.	Зміст і механізм дій виробничого лівериджу.	
8.5.	Управління поточними витратами підприємства.	
8.6.	Резерви зниження собівартості продукції та оптимізації поточних витрат підприємства.	
8.7.	Методи планування та аналізу поточних витрат підприємства.	
9.	Фінансові результати діяльності підприємства	2
9.1.	Доходи підприємства в системі економічних показників його діяльності. Класифікація доходів підприємства.	
9.2.	Поняття, види та класифікація фінансових результатів діяльності підприємства.	
9.3.	Місце прибутку в системі економічних показників діяльності підприємства.	
9.4.	Механізм формування чистого прибутку підприємства у взаємозв'язку з основними видами його діяльності.	
9.5.	Показники рентабельності підприємства та фактори, що їх визначають.	
10.	Ефективність, конкурентоспроможність та економічна безпека підприємства	4
10.1.	Ефективність діяльності підприємства: сутність та основні характеристики. Поняття та види ефекту.	
10.2.	Методичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства. Оцінка ефективності інвестиційних та інноваційних проектів підприємства.	
10.3.	Напрями підвищення ефективності діяльності підприємства.	
10.4.	Банкрутство підприємства як результат розвитку кризових явищ в його діяльності.	
10.5.	Економічна безпека підприємства, її місце і роль в системі управління підприємством.	
10.6.	Механізми забезпечення економічної безпеки підприємства.	
	Усього	36

Семінарське заняття 1

Тема 1. Підприємство в соціально орієнтованій ринковій економіці

Питання для усного опитування та дискусії

1. Підприємство як статутний суб'єкт господарювання: основні ознаки, функції та напрями діяльності підприємства.
2. Основні принципи господарювання в ринковій економіці: економічного суверенітету, самоокупності та самофінансування.
3. Організаційно-економічні умови створення та функціонування підприємств.
4. Класифікація підприємств, економічні особливості та характеристика різних видів підприємств.
5. Ринок та його інфраструктура: торговельно-посередницька, виробнича, фінансово-кредитна, інформаційно-інноваційна, соціальна та інші.
6. Пряме та непряме державне регулювання діяльності підприємства.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття.

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: підприємство, статут, вартість майна, вартість підприємства, зовнішнє середовище, конкуренція, види підприємств, державне регулювання, ринок, інфраструктура, самоокупність, самофінансування, економічний суверенітет.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- напрями діяльності підприємства та права в галузі планування, управління ресурсами, розпорядження доходами і прибутками;
- поняття підприємства та їх класифікація;
- економічні особливості різних видів підприємств;
- елементи зовнішнього середовища функціонування підприємства: інфраструктура ринку, що обслуговує підприємство, її характеристика;
- конкурентне ринкове середовище та конкурентна політика підприємства;
- правові основи та економічні обмеження створення та діяльності підприємства;
- механізм державного регулювання діяльності підприємства.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Підприємство набуває прав юридичної особи з дня...
 - а) укладання і підписання установчих документів;
 - б) відкриття розрахункового рахунка у банку;
 - в) державної реєстрації;
 - г) виготовлення печатки підприємства.
2. Учасники товариства з додатковою відповідальністю відповідають за борги товариства...
 - а) у межах належних їм внесків;
 - б) солідарна відповідальність, усім майном;
 - в) у межах належних їм внесків і майном у розмірі, кратному внеску;
 - г) у межах належних їм акцій.
3. Суб'єкти якого добровільного об'єднання підприємств та організацій втрачають свою юридичну і господарську самостійність?
 - а) асоціації;
 - б) корпорації;
 - в) консорціуму;
 - г) холдингу;
 - д) тресту.
4. Підприємство, в яких переважаючим (понад п'ятдесят відсотків) є виробництво суспільно

необхідної продукції (робіт, послуг), яке за своїми умовами і характером потреб, що ним задовольняються, як правило, не може бути рентабельним, називається:

- а) благодійна організація;
- б) державне підприємство;
- в) монопольне підприємство;
- г) казенне підприємство.

5. Які суб'єкти господарювання, що функціонують на споживчому ринку, не є юридичними особами?

- а) холдингові компанії;
- б) кооперативи;
- в) повні товариства;
- г) командитне товариство;
- д) приватні особи.

Завдання 2. Охарактеризуйте основні критерії прийняття рішення про вибір організаційно-правової форм ведення бізнесу. Результати оформити у вигляді таблиці 1:

Таблиця 1

Критерії обґрунтування форми організації бізнесу

Критерій	Характеристика
1. Рівень відповідальності власників та їх кількість	
2. Можливості участі в управлінні справами суб'єкта господарювання та контролю за ним	
3. Можливості фінансування	
4. Умови передачі права власності та правонаступництва	
5. Умови оподаткування суб'єктів господарювання	
6. Накладні витрати, зумовлені окремими формами організації бізнесу	
7. Законодавчі вимоги щодо відповідності виду діяльності певним формам організації бізнесу	

Завдання 3. Визначити особливості, переваги та недоліки різних видів підприємств. Результати оформити у вигляді таблиці 2:

Таблиця 2

Характерні риси різних видів підприємств

Вид підприємства	Характерні риси	Переваги	Недоліки
1. Приватні (унітарні) підприємства			
2. Господарські товариства			
3. Акціонерні товариства			
4. Виробничий кооператив			
5. Підприємство з іноземними інвестиціями			

Семінарське заняття 2

Тема 2. Планування діяльності підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

1. Сутність планування, його необхідність та доцільність у ринкових умовах.
2. Принципи планування, їх характеристики.
3. Мета і цілі функціонування підприємства на ринку. Класифікація цілей та вимоги до їх формування
4. Система планів підприємства.
5. Стратегічне планування на підприємстві. Сутність та варіанти стратегії підприємства.
6. Вибір та розробка стратегії.
7. Тактичне та оперативне планування.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття.

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: планування, місія, ціль, принципи планування, методи планування, план, стратегія, бізнес-план, стратегічне планування, зовнішнє та внутрішнє середовище, адаптація, розробка стратегії, реалізація стратегії, стратегічні цілі, тактичні цілі, прибуток, збиток, точка беззбитковості, точка ліквідації, зона збитковості, зона прибутковості.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- необхідність та доцільність планування у ринкових умовах;
- мета і цілі функціонування підприємства;
- основні методи та принципи планування, їх характеристики;
- поняття плану, класифікаційні ознаки та види планів;
- стратегічне планування, його відмінність від традиційного планування та обмеження у використанні;
- визначення ступеня реалізації стратегії; розробка варіантів її адаптації до наявних умов конкурентного середовища.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Планування - це...
 - а) порівняння основних показників розвитку підприємства у звітному і базовому періодах;
 - б) процес визначення цілей, які підприємство передбачає досягти за певний період;
 - в) розрахунок майбутньої величини прибутків;
 - г) аналіз перспектив розвитку підприємства в порівнянні з іншими підприємствами цієї ж галузі;
 - д) усі відповіді правильні.
2. На аналізі взаємозалежності між часткою фірми на ринку та ростом галузі побудована матриця:
 - а) можливостей по товарам і ринкам;
 - б) стратегічна модель Портера;
 - в) матриця «Boston Consulting Group»;
 - г) матриця «Мак-Кінсі».
3. Плани, зорієнтовані на короткий період часу, до 1 року, і містять конкретні поточні виробничі завдання основним цехам, дільницям, робочим місцям, називають:
 - а) поточним;
 - б) оперативним;
 - в) бізнес-планом;
 - г) стратегічним.
4. Стратегія, яка комбінацію в одному підприємстві двох або більше вертикально зв'язаних видів діяльності, називається
 - а) стратегією вертикальної інтеграції;
 - б) стратегією горизонтальної інтеграції;
 - в) стратегією конгломератної інтеграції.
5. Планування, яке базується на аналізі минулого розвитку, а моделі майбутнього функціонування підприємства розробляються шляхом екстраполяції від результатів минулого, називається:
 - а) інактивним;
 - б) преактивним;
 - в) інтерактивним;
 - г) реактивним.

Завдання 2. Дайте характеристику основним розділам бізнес-плану. Результати оформити у вигляді таблиці 3:

Таблиця 3

Типова структура бізнес-плану виробничого підприємства

Назва розділу	Зміст розділу
1	2
1. Резюме	
2. Галузь, підприємство та його продукція	
3. Дослідження ринку	
4. Виробничий план	
5. Організаційно – управлінська структура та персонал	
6. Маркетинговий план	
7. Оцінка ризиків та страхування	
8. SWOT – аналіз	
9. Фінансовий план	
10. Фінансові потреби та повернення інвестицій	
11. План впровадження проекту	
Додатки	

Семінарське заняття 3-4

Тема 3. Виробнича програма підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття, значення, структура виробничої програми підприємства, її інформаційне забезпечення.

2. Методи розробки виробничої програми. Планування виробничої програми. Фактори, що визначають обсяги виробництва та реалізації продукції.

3. Система матеріально-технічного забезпечення виробництва. Обґрунтування оптимальної партії постачання матеріальних ресурсів.

4. Методичні інструменти аналізу виконання виробничої програми. Умови забезпечення виконання виробничої програми підприємства. Ритмічність виробництва.

5. Резерви зростання обсягів виробництва та реалізації продукції.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: виробнича програма, показники виробничої програми, асортимент, номенклатура, валова продукція, товарна продукція, чиста продукція, умовно-чиста продукція, нормативно-чиста продукція, валовий оборот підприємства, внутрізаводський оборот, реалізована продукція, незавершене виробництво, матеріально-технічне забезпечення, матеріальні ресурси, оптимальна партія постачання.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- системи та методи планування виробничої програми підприємства;
- методичні інструменти аналізу виконання виробничої програми підприємства;
- методичні підходи до оптимізації виробництва у середовищі, критерії оптимізації;
- методи і показники оптимального визначення варіантів виробничої програми;
- управління обсягами реалізації продукції підприємства, залишками готової продукції;
- оперативне виробниче планування обсягів, ритмічності виробництва та реалізації продукції.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Виробнича програма підприємства – це:
 - а) перелік всіх асортиментних позицій продукції підприємства;
 - б) система завдань з виробництва і доставки споживачам продукції в розгорнутій номенклатурі і асортименті, відповідної якості і в певні терміни;
 - в) максимальний обсяг продукції, що виготовлений основними цехами;
 - г) максимально можливий обсяг випуску продукції підприємством протягом встановленого проміжку часу за певних організаційно-технічних умов.
2. Ритмічне виробництво - це:
 - а) випуск продукції відповідно до плану графіка;
 - б) відрізок часу, на який кожний попередній частковий процес повинен випереджати наступний процес;
 - в) виробництво у рівні проміжки часу однакового обсягу продукції на всіх стадіях виробничого процесу.
3. Яку з наведених відповідей слід вважати вірною:
 - а) виробнича програма формується не залежно від виробничої потужності;
 - б) виробнича програма має перевищувати виробничу потужність;
 - в) виробнича програма, як правило менша, ніж виробнича потужність.
4. Виробнича програма обґрунтовується (дві вірні відповіді):
 - а) обсягом капітальних вкладень;
 - б) виробничою потужністю;
 - в) обсягом інвестицій;
 - г) наявними матеріальними ресурсами;
 - д) чинним законодавством.
5. Кількість товару, яка при регулярних замовленнях забезпечує мінімальні виграї на організацію замовлення і на зберігання запасів – це:
 - а) оптимальна партія поставки;
 - б) поточні запаси;
 - г) точка безпеки;
 - д) критичний обсяг виробництва.

Завдання 2. Обґрунтувати виробничу програму малого підприємства з виробництва металовиробів із точки зору забезпеченості металом, якщо на плановий період підприємством укладено договори на поставку металу в обсязі 8 тонн, а норма витрат металу на один виріб становить 1,18 кг. Коефіцієнт використання металу – 0,72. Крім того, 30% відходів металу можуть повторно використовуватися у виробництві. На плановий період підприємство має доставити споживачам 7500 шт. металовиробів.

Завдання 3. Визначте оптимальний розмір партії матеріалів, що повинні бути закуплені фірмою за такими даними. У плановому році підприємство повинне закупити для потреб виробництва 97 т. конструкційних матеріалів. Ціна матеріалу складає 6000 грн./т. Витрати, пов'язані з розміщенням замовлення, контролем проходження рахунків на оплату, прийманням товарів (витрати обслуговування партії товару), складають 5000 грн., а витрати на збереження матеріалів – 18% вартості середньорічного виробничого їхнього запасу.

Завдання 4. Визначити економічний розмір замовлення та кількість замовлень протягом року за таких умов: згідно з даними обліку вартість подання одного замовлення становить 200 грн., річна потреба в комплектуючому виробі – 1550 шт., ціна одиниці комплектуючого виробу – 560 грн., вартість зберігання комплектуючого виробу на складі дорівнює 20% його ціни.

Завдання 5. Проаналізуйте ритмічність випуску продукції за місяць на основі даних (таблиця 7). Розрахувати коефіцієнт ритмічності, аритмічності та варіації подекадного випуску продукції.

Таблиця 7

Ритмічність випуску продукції по декадам

Декада	Випуск продукції,	Питома вага, %	Відсоток	Зараховується
--------	-------------------	----------------	----------	---------------

	тис. грн.				виконання плану випуску продукції	у плановий ритм, тис. грн.
	План	Факт	План	Факт		
I	720	655				
II	710	690				
III	715	850				
Всього			100,0	100,0		

Завдання 6. Дайте оцінку виконанню плану з обсягу виробництва та асортименту продукції (таблиця 8). Використати чотири способи розрахунку коефіцієнту асортиментності. Визначити ступінь оновлення асортименту.

Таблиця 8

Аналіз виконання плану з асортименту

Вид продукції	Випуск продукції, тис.грн.			Зараховується у виконання плану, тис.грн.
	план	фактично	виконання плану, %	
А	190	180		
Б	130	130		
В	240	270		
Г	350	340		
Д	-	60		
Е (нова продукція)	110	90		
Є (нова продукція)	100	40		
Разом				

Завдання 7. Визначити обсяг валової, товарної, чистої й реалізованої продукції для двох років за даними таблиці:

Таблиця 9

Вихідні техніко-економічні показники для обчислення вартісних показників обсягу продукції підприємства

Показник	Од. виміру	Звітний рік	Плановий рік
1	2	3	4
1. Виробництво продукції в натуральному вираженні:	шт.		
- виріб А		550	600
- виріб Б		700	750
- виріб В		600	500
- виріб Г		900	1000
2. Відпускна ціна одиниці продукції:	грн.		
- виріб А		10000	12000
- виріб Б		12000	12500
- виріб В		8000	10500
- виріб Г		16000	13500
3. Обсяг напівфабрикатів власного виробництва, призначених для реалізації на сторону	тис.грн.	2200	2500
4. Послуги виробничого характеру	тис. грн.	3000	2800
5. Залишки незавершеного виробництва	тис.грн.	1200	?
- на початок року		1400	↓ на 10%
- на кінець року			
6. Матеріальні й прирівняні до них витрати на виробництво річного обсягу продукції	тис.грн.	17200	19180
7. Вартість сировини й матеріалів замовника	тис.грн.	240	350
8. Залишки нереалізованої продукції	тис.грн.		
- на початок року		800	?
- на кінець року		560	↓ на 3%

Контрольна робота 1. Виконання запропонованого викладачем індивідуального розрахункового завдання.

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Виробнича програма повинна бути забезпеченою матеріальними ресурсами. Потребу матеріалу на виробничу програму ($M_{заг}$) можна визначити за формулою:

$$M_{заг} = \sum_{i=1}^n H_{ei} \cdot N_i,$$

де H_{ei} - норма витрат матеріалу на i -й виріб, кг/од.;

N_i - виробництво i -го виробу в плановому періоді, од;

n - кількість видів виробів, для яких використовується даний вид матеріалу.

З використанням цієї формули розраховується можливий випуск продукції з визначеної величини матеріалів:

$$N_i = \frac{M_{заг}}{H_{ei}}.$$

Оптимальна партія поставки обчислюється за формулою (формула Уілсона):

$$P_{opt} = \sqrt{\frac{2 \times M_p \times C_n}{C_M \times P_H}},$$

де M_p — річна потреба у матеріалах;

C_n — транспортно-заготівельні витрати на одну партію поставки;

C_M — ціна одиниці матеріалу;

P_H — коефіцієнт, що враховує втрати від відволікання коштів у запаси й витрати на зберігання матеріалів.

Ритмічність - рівномірний випуск продукції у відповідності із графіком в обсязі та асортименті, які передбачені планом.

Коефіцієнт ритмічності – відхилення обсягу продукції, яка зарахована у виконання плану (фактичний обсяг, але не більше запланованого) до планового випуску продукції.

Коефіцієнт варіації – відношення середньоквадратичного відхилення від планового завдання за добу (декаду місяць, квартал) до середньодобового (середньодекадного, середньомісячного, середньоквартального) планового випуску продукції:

$$K_{вар} = \frac{\sigma}{\bar{x}},$$

середній обсяг випуску за період: $\bar{x} = \frac{\sum x}{n},$

середньоквадратичне відхилення: $\sigma = \sqrt{\frac{\sum (x_{факт} - \bar{x})^2}{n}}$

$K_{вар}$ – коефіцієнт варіації, x_i – обсяг випущеної продукції за i – тий період; \bar{x} - середній обсяг випуску за період, n - кількість періодів, що підлягають аналізу.

Коефіцієнт аритмічності – сума додатних і від'ємних відхилень у випуску продукції від плану за кожний день (тиждень, декаду). Чим аритмічніше працює підприємство, тим вищий показник аритмічності.

Розрахунок показників виконання плану по асортименту можна здійснювати наступними способами:

- способом найменшого числа - вибір меншої із двох сум – фактичне виробництво чи планове. Тобто, береться фактична сума виробництва, але за умови, якщо вона не перевищує планове завдання.

- способом найменшого відсотка, у виконанні плану серед усіх виробів;

- способом знаходження співвідношення кількості виробів з повним виконанням плану і кількості планових позицій;

- шляхом визначення вартості недовиробленої продукції.

Семінарське заняття 5-6

Тема 4. Виробнича потужність підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття «виробнича потужність підприємства», «виробнича потужність структурних підрозділів, окремих ланок виробництва, основного виду обладнання».
2. Принципи та інформаційна база визначення виробничої потужності підприємства.
3. Системи та методи визначення потужності підприємства.
4. Динамічні показники виробничої потужності: вхідна, вихідна, середньорічна виробнича потужність. Баланс виробничої потужності підприємства.
5. Фактори впливу на ефективність використання виробничої потужності підприємства та резерви її зростання. Взаємозв'язок виробничої потужності та пропускної спроможності підприємства.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: виробнича потужність; виробнича потужність структурних підрозділів, окремих ланок виробництва, основного виду обладнання; фонд часу роботи обладнання; вхідна, вихідна та середньорічна виробнича потужність; пропускна спроможність підприємства; коефіцієнт використання потужності.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- поняття та види виробничої потужності;
- динамічні показники виробничої потужності: вхідна, вихідна, середньорічна виробнича потужність;
- баланс виробничої потужності підприємства;
- показники використання виробничої потужності;
- фактори, що впливають на ефективність використання виробничої потужності, їх класифікація і характеристика.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Потужність, яка встановлюється в проектному завданні та характеризується максимально можливим випуском продукції при ідеальних умовах функціонування виробництва, називається:
 - а) максимальною;
 - б) проектною;
 - в) теоретичною;
 - г) практичною;
 - д) поточною.
2. У розрахунок виробничої потужності не включається обладнання:
 - а) яке знаходиться у ремонті;
 - б) несправне;
 - в) резервне;
 - г) устаткування навчальних дільниць.
3. На величину виробничої потужності підприємства впливають такі чинники:
 - а) форма власності підприємства;
 - б) кількість встановленого обладнання;
 - в) продуктивність праці одного робітника;
 - г) територіальне розміщення підприємства.
4. При розрахунку виробничої потужності використовуються показники:
 - а) натуральні;
 - б) умовно-натуральні;
 - в) вартісні;
 - г) усі відповіді вірні.

5. Цех, дільниця, лінія, на яких виконуються головні і найбільш трудомісткі технологічні процеси, називається :

- а) провідною;
- б) найголовнішою;
- в) «вузьким місцем» на виробництві.

Завдання 2. Визначити вихідну та середньорічну виробничу потужність підприємства за такими даними:

- виробничу потужність на початок року – 400 млн грн.;
- введення потужності:
 - з 1 травня – 10 млн грн;
 - з 15 липня – 8 млн грн;
- виведення потужності: з 1 червня – 15 млн грн.

Завдання 3. На дільниці механічного цеху працює 20 верстатів. Трудомісткість обробки однієї деталі на токарному верстаті становить 0,25 нормо-годин. Дільниця працює в дві зміни, тривалість однієї зміни – 8 годин. Число неробочих днів у розрахунковому році – 107. Регламентовані простой обладнання становлять 5% від режимного фонду часу. Очікуваний коефіцієнт використання токарних верстатів дорівнює 0,85. Визначити виробничу потужність дільниці цеху і можливий обсяг випуску продукції.

Завдання 4. Дільниця, яка оснащена однотипним обладнанням, працює в три зміни. На 1 січня кількість верстатів – 20; з 1 травня вибуло 2 верстати, з 1 липня встановлено 3 верстати. Кількість робочих днів в році – 260, тривалість зміни – 8 годин, регламентований процент простоїв обладнання – 5%. Продуктивність одного верстату – 6 деталей за годину, річний план випуску продукції – 678 тис. деталей.

Визначити пропускну спроможність ділянки та коефіцієнт її використання.

Завдання 5. Визначити виробничу потужність і зробити виновок про обґрунтованість виробничої програми на плановий рік, якщо відомо, що кількість однойменних верстатів у цеху дорівнює 30; норма часу на обробку одиниці продукції 0,6 годин; режим роботи – двозмінний; тривалість зміни 8 годин; регламентовані простой устаткування 3 % режимного фонду часу; число робочих днів у році 255; запланований обсяг виробництва становить 210 тис.од.

Методичні рекомендації до розв’язання завдань

Виробничу потужність провідного цеху (дільниці) з виготовлення однорідної продукції (переробки сировини, виконання інших виробничих операцій) можна визначити за однією з таких формул:

$$N_i = a_i \times T_p \times \bar{m},$$

або

$$N_i = \frac{T_p \times m}{t_i}$$

N_i - потужність і-го виробничого підрозділу підприємства;

a_i - продуктивність устаткування у відповідних одиницях виміру і-ої продукції за годину;

T_p - річний (корисний) фонд часу роботи устаткування;

\bar{m} - середньорічна кількість фізичних одиниць устаткування;

t_i - трудомісткість виготовлення одиниці продукції (переробки сировини, час надання послуги в годинах).

Ефективний (корисний) фонд часу визначається за формулою

$$T_{p(k)} = (D_p - D_e) \times k \times n \times \left(1 - \frac{\alpha}{100}\right),$$

де D_p - кількість днів у році;

D_e - кількість вихідних і святкових днів, що не збігаються з вихідними;

k - тривалість робочої зміни, год.;

n - кількість змін роботи.

α - відсоток втрат робочого часу на плановий ремонт.

Вихідна потужність розраховується за формулою:

$$N_{\text{вих}} = N_{\text{вх}} + N_{\text{отз}} + N_p \pm N_{\text{на}} - N_{\text{в}}$$

$N_{\text{вх}}$ — вхідна потужність підприємства;

$N_{\text{отз}}$ — збільшення потужності протягом розрахункового періоду внаслідок здійснення поточних організаційно-технічних заходів;

N_p — нарощування виробничої потужності завдяки реконструкції або розширенню підприємства;

$N_{\text{на}}$ — збільшення (+) або зменшення (-) виробничої потужності, спричинене змінами в номенклатурі та асортименті продукції, що виготовляється;

$N_{\text{в}}$ — зменшення виробничої потужності внаслідок її вибуття, тобто виведення з експлуатації певної кількості фізично спрацьованого та технічно застарілого устаткування.

Вихідна виробнича потужність у вартісному виразі, тобто потужність на кінець розрахункового періоду (року) ($N_{\text{вих}}$), обчислюється:

$$N_{\text{вих}} = N_{\text{вх}} + N_{\text{вв}} - N_{\text{вив}}, \text{ грн.},$$

де $N_{\text{вх}}$ – виробнича потужність на початок періоду, грн.;

$N_{\text{вв}}$ – введена в плановому періоді виробнича потужність, грн.;

$N_{\text{вив}}$ – виведена за плановий період виробнича потужність, грн.

Середньорічна виробнича потужність розраховується за формулою:

$$\bar{N}_{\text{сп.}} = N_{\text{вх}} + \frac{N_{\text{вв}} \times t_{\text{вв}}}{12} - \frac{N_{\text{вив}} \times t_{\text{вив}}}{12},$$

де $N_{\text{вв}}$ – кількість введених в дію виробничих потужностей;

$N_{\text{вив}}$ – кількість виведених виробничих потужностей.

$t_{\text{вв}}$ - кількість місяців із моменту введення виробничих потужностей до кінця року;

$t_{\text{вив}}$ — кількість місяців із моменту вибуття виробничих потужностей до кінця року.

Середньорічна кількість фізичних одиниць устаткування розраховується за аналогічною формулою.

Коефіцієнт використання виробничої потужності – це співвідношення реального випуску продукції до середньорічної виробничої потужності (\bar{N}_p) і виражається формулою:

$$K_{\text{ен}} = \frac{Q_p}{N},$$

де Q_p - річний обсяг виробництва .

Семінарське заняття 7-8

Тема 5. Матеріально-технічне забезпечення підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

1. Сутність та завдання матеріально-технічного забезпечення підприємства.
2. Склад матеріальних ресурсів підприємства.
3. Визначення потреби підприємства у матеріальних ресурсах
4. Сутність і склад запасів.
5. Системи та методи управління виробничими запасами підприємства

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: матеріально-технічне забезпечення, матеріальні ресурси, виробничі запаси, сировина, матеріали, системи управління виробничими запасами.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- поняття матеріально-технічного забезпечення підприємства;
- оптимальне співвідношення матеріальних ресурсів;
- критерії оптимізації структури запасів;
- складові системи управління виробничими запасами;
- основні методи управління виробничими запасами підприємства.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Система управління запасами з фіксованим розміром замовлення передбачає:
 - a) замовлення роблять в чітко визначені моменти часу, які віддалені один від одного на рівні інтервали, обсяг партії постачання визначається на основі рівня запасів наприкінці кожного періоду;
 - b) застосування при значних коливаннях попиту, коли основні системи управління запасами не можуть забезпечити безперебійне постачання споживача без значного завищення обсягу запасів, які знаходяться на складі, або їхньому дефіциту..
 - c) розмір замовлення на поповнення запасу є постійною величиною, замовлення продукції здійснюється при зменшенні на складах наявного запасу від встановленого мінімального критичного рівня, який називають «точкою замовлення»;
 - d) встановлення сталого інтервалу часу між замовленнями і зорієнтована на ситуацію, коли витрати на облік запасів і витрати на оформлення замовлення настільки значні, що стають порівняними з витратами від дефіциту запасів.
2. Система «максимум-мінімум» в управління запасами передбачає:
 - a) замовлення роблять в чітко визначені моменти часу, які віддалені один від одного на рівні інтервали, обсяг партії постачання визначається на основі рівня запасів наприкінці кожного періоду;
 - b) застосування при значних коливаннях попиту, коли основні системи управління запасами не можуть забезпечити безперебійне постачання споживача без значного завищення обсягу запасів, які знаходяться на складі, або їхньому дефіциту..
 - c) розмір замовлення на поповнення запасу є постійною величиною, замовлення продукції здійснюється при зменшенні на складах наявного запасу від встановленого мінімального критичного рівня, який називають «точкою замовлення»;
 - d) встановлення сталого інтервалу часу між замовленнями і зорієнтована на ситуацію, коли витрати на облік запасів і витрати на оформлення замовлення настільки значні, що стають порівняними з витратами від дефіциту запасів.
3. Мінімальний запас розраховується за формулою:
 - a) $H_{В.З.(min)} = M_{доб} \times (T_{пот} + T_{трансп})$;
 - b) $H_{В.З.(сер)} = M_{доб} \times (T_{пот} + T_{підг} + T_{трансп})$;
 - c) $H_{В.З.(мах)} = M_{доб} \times (T_{пот} + T_{стр} + T_{підг} + T_{трансп})$;
 - d) вірна відповідь відсутня.
4. За відсутності норм потреба в матеріалах на плановий період може бути знайдена із застосуванням:
 - a) подетального методу;
 - b) методу розрахунку на виробничу одиницю;
 - c) методу динамічних коефіцієнтів;
 - d) методу за типовим представником.
5. За багатонаменклатурного виробництва потреба у виконанні виробничої програми може визначатися із застосуванням:
 - a) подетального методу;
 - b) методу розрахунку на виробничу одиницю;
 - c) методу динамічних коефіцієнтів;
 - d) методу за типовим представником.

Завдання 2. Постачання сировини на підприємство відбувається згідно з даними таблиці. Визначити норму поточного запасу за наявності чотирьох постачальників.

Постачальник	Обсяг однієї поставки, т	Інтервал між поставками, днів
1	180	30
2	300	20
3	60	10
4	120	30
Разом	660	-

Завдання 3. Поточний запас становить 10 днів. На підготовку сировини до використання у виробничому процесі потрібно 12 днів. Визначити норму підготовчого запасу.

Завдання 4. На підприємстві виробнича собівартість одного виробу — 350 грн. Початкові одноразові витрати матеріалів на виробництво одного виробу — 70 грн. Тривалість виробничого циклу — 2 дні. За рік має бути випущено 1000 виробів. Визначити норматив оборотних засобів у незавершеному виробництві.

Завдання 5. Відомо, що витрати на поставку одиниці продукції $C_0=15$ грн., річне споживання $S=1200$ од., річні витрати на зберігання одиниці продукції грн., розмір партії постачання: 100, 200, 400, 500, 600, 800, 1000 од., річне виробництво = 1,0 Сил Р =15000 од., витрати, обумовлені дефіцитом, $h = 4,0$ грн. за одиницю.

Визначити:

- 1) оптимальний розмір партії, що закуповується;
- 2) оптимальний розмір партії, що замовляється, при поповненні замовлення на кінцевий інтервал;
- 3) оптимальний розмір партії в умовах дефіциту

Завдання 6. Підприємство використовує у виробництві будівельний матеріал. Інтервал часу між двома суміжними поставками – 22 дні. Термін доставки і вивантаження – 3 дні. Підготовка до використання матеріалу у виробничому процесі – 2 дні. Середньодобові витрати матеріалу – 11 т, а договірна ціна 1 т цього матеріалу – 80 грн. Розрахувати норматив виробничих запасів у натуральному і вартісному вираженні.

Завдання 7. Визначте норматив оборотних коштів за основними матеріалами на підприємстві ПАТ «Ластівка» за окремим видом продукції на основі даних:

- надходження матеріальних ресурсів протягом червня поточного року на ПАТ «Ластівка» відображено у табл. 1;
- час доставки матеріалів від постачальника до споживача - 4 дні;
- тривалість документообороту – 1 день;
- час, необхідний для одержання матеріалів та підготовки їх до виробництва – 3 дні;
- квартальна потреба в тканині на виготовлення жіночих жакетів – 2800 м²;
- ціна 1 м² тканини – 138,2 грн.

Таблиця 1

Надходження матеріальних ресурсів протягом червня поточного року на ПАТ «Ластівка»

Показники	Надходження по числам місяця				
	5.06	13.06	18.06	22.06	29.06
Інтервал поставки, дн.	6	8	5	4	7
Тканина, м ²	315	299	324	326	381

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Поточний запас ($Z_{\text{пот}}$) визначається за формулою:

$$Z_{\text{пот}} = M_{\text{доб}} \times T_{\text{пост}},$$

де $M_{\text{доб}}$ - середньодобові витрати матеріалів в натуральних одиницях;

$T_{\text{пост}}$ - період між двома поточними поставками в днях.

Денну потребу в матеріальних ресурсах визначають шляхом ділення загальної потреби в них ($M_{\text{заг}}$) за відповідний період на кількість днів у періоді (наприклад 30, 90, 180, 360 днів):

$$M_{\text{доб}} = \frac{M_{\text{заг}}}{T},$$

Величина страхового (резервного) запасу ($Z_{\text{стр}}$) визначається за формулою:

$$Z_{\text{стр}} = M_{\text{доб}} \times T_{\text{стр}}$$

де $T_{\text{стр}}$ - дні резервного запасу (період зриву поставок), який на практиці визначається такими шляхами:

Величина підготовчого запасу визначається за формулою:

$$Z_{\text{підг}} = M_{\text{доб}} \times T_{\text{підг}},$$

де $T_{\text{підг}}$ - сумарна тривалість підготовчих операцій в днях.

Транспортний запас створюється на період з моменту оплати виставленого постачальником рахунку до прибуття вантажу на склад підприємства:

$$Z_{\text{трансп}} = M_{\text{доб}} \times T_{\text{трансп}}$$

де $T_{\text{трансп}}$ — термін транспортування, в днях. На практиці його величина визначається на основі фактичних даних за попередній період.

Максимальний виробничий запас обчислюється за формулою:

$$H_{\text{в.з.}(max)} = M_{\text{доб}} \times (T_{\text{пот}} + T_{\text{стр}} + T_{\text{підг}} + T_{\text{трансп}})$$

Середній запас обчислюється за формулою:

$$H_{\text{в.з.}(сер)} = M_{\text{доб}} \times (T_{\text{пот}} + T_{\text{підг}} + T_{\text{трансп}})$$

Мінімальний запас розраховується за формулою

$$H_{\text{в.з.}(min)} = M_{\text{доб}} \times (T_{\text{пот}} + T_{\text{трансп}})$$

Семінарське заняття 9-10

Тема 6. Основні засоби підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

1. Сутність, класифікація та структура основних засобів підприємства
2. Оцінка основних засобів
3. Знос, амортизація та відтворення основних засобів
4. Показники стану й ефективності використання основних виробничих засобів
5. Поняття та види нематеріальних активів підприємства.
6. Особливості формування та відтворення нематеріальних активів підприємства.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: капітальні вкладення, моральний знос, амортизаційні відрахування, амортизація, виробничі основні фонди, будови, споруди, фізичний знос, невиробничі основні фонди, , відтворення основних засобів; фондоддача, фондомісткість, фондоозброєність, коефіцієнти екстенсивного, інтенсивного та інтегрального використання машин та обладнання, коефіцієнт змінності.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

1. сутність основних засобів як складової основних засобів підприємства;
2. порядок фінансування ремонту основних засобів;

3. особливості проведення та фінансування капітального ремонту;
 4. підходи щодо нарахування амортизаційних відрахувань;
 5. оцінка та амортизація нематеріальних активів;
- оцінка ефективності використання основних засобів підприємств.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Характерною особливістю основних виробничих фондів є:
 - а) Одночасне перенесення своєї вартості на вартість готової продукції;
 - б) тривалий час функціонування у виробничому процесі;
 - в) Повна зміна своєї форми і розмірів після участі у виробничому процесі;
 - г) зміна натурально-уречевленої форми у процесі використання.
2. Виробнича структура основних засобів – це відсоткове співвідношення:
 - а) між кількістю нової і відпрацьованої техніки;
 - б) між віковими групами основних засобів;
 - в) між наявністю основних засобів за окремими підрозділами підприємства;
 - г) між активною і пасивною частинами основних засобів.
3. Первісна вартість основних засобів складається з вартості:
 - а) придбання;
 - б) майбутніх капітальних ремонтів;
 - в) поточних ремонтів;
 - г) витрат на ліквідацію.
4. Відношення середньорічної вартості основних засобів підприємства до обсягу випущеної ними продукції називається:
 - а) фондвіддачею;
 - б) фондомісткістю;
 - в) коефіцієнтом використання виробничої потужності;
 - г) рентабельністю.
5. Річна норма амортизації – це:
 - а) втрата частини вартості основних засобів під впливом НТП;
 - б) відсоток річних відрахувань від балансової вартості основних засобів;
 - в) втрата частини вартості основних засобів внаслідок експлуатаційних навантажень;
 - г) втрата частини вартості основних засобів внаслідок морального старіння устаткування.

Завдання 2. Вартість основних засобів на початок року складала 4200 тис. грн. Протягом року були введені основні фонди: з 1 лютого на суму 50 тис. грн., з 15 травня на суму 40 тис. грн., з 1 серпня на суму 20 тис. грн.; вибули основні фонди: з 1 травня на суму 4 тис. грн., з 15 листопада на суму 8 тис. грн. Визначити середньорічну вартість основних засобів, а також коефіцієнти вибуття, оновлення та приросту основних засобів.

Завдання 3. На підприємстві вартість основних засобів на початок звітної періоду становила 7500 тис. грн. З 01.06 введено основних засобів на суму 1550 тис. грн, а з 15.10 виведено основних засобів на суму 900 тис. грн. Обсяг виробленої продукції — 9800 тис. грн. Загальна чисельність працівників – 300 осіб. Розрахувати фондвіддачу, фондомісткість і фондоозброєність праці на підприємстві.

Завдання 4. Визначити залишкову вартість після трьох років експлуатації та суму нарахованого зносу групи об'єктів основних засобів, якщо амортизація нараховується методами зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивним та прямолінійним при умові: первісна вартість основних засобів – 160 тис.грн., фактичний термін експлуатації – 3 років, ліквідаційна вартість – 10 тис. грн. Мінімально допустимий строк корисного використання для цієї групи об'єктів становить 10 років.

Завдання 5. Визначити первісну вартість верстатів А та Б за такими даними: а) ціна реалізації верстатів: А-410 тис. грн., Б-820 тис. грн.; б) комісійні послуги – 10% ціни продажу; в) загальна сума транспортних витрат – 220 тис. грн., а вантажно-

розвантажувальних робіт – 50 тис. грн., витрати розподілені у пропорції: верстат А-25%, верстат Б – 75%.; г) витрати на монтаж становили: верстат А – 60 тис. грн., верстат Б – 80 тис. грн.

Завдання 6. Розрахувати річні суми амортизації, залишкову вартість та накопичену суму амортизації основного засобу підприємства різними методами. Проаналізувати можливі переваги і недоліки їхнього застосування.

Підприємство очікує 1 січня планового року ввести в експлуатацію принтер, первісна вартість якого становить 1100 грн., термін служби – 5 років, ліквідаційна вартість – 100 грн. Максимальний обсяг друку на принтері дорівнює 120 тис. сторінок, плановий річний обсяг друку (тис. друк с.): 1 рік – 30; 2 рік – 30; 3 рік – 24; 4 рік – 24; 5 рік – 12. Результати розрахунку представити у вигляді наступної таблиці:

Таблиця 9

Розрахунок амортизації принтеру

Рік	Прямолінійний	Виробничий	Зменшення залишкової вартості	Прискореного зменшення залишкової вартості	Кумулятивний
1					
2					
3					
4					
5					
Накопичена сума амортизації					
Залишкова вартість					

Завдання 7. Первісна вартість верстата становить 7000 грн., сума нарахованого зносу – 5000 грн., залишкова вартість – 2000 грн., справедлива вартість – 2500 грн. Визначити можливість переоцінки об'єкта основних засобів підприємства.

Завдання 8. У цеху встановлено 100 верстатів. Режим роботи цеху двозмінний. Тривалість зміни 8 годин. У першу зміну працювали усі верстати, у другу – 60% верстатного парку. Кількість робочих днів у році 260. Плановий відсоток простоїв на ремонт устаткування – 6%. У середньому час фактичної роботи одного верстата в рік – 3420 годин. Визначити коефіцієнт змінності і коефіцієнт екстенсивного використання устаткування.

Завдання 9. У зв'язку із суттєвим (понад 10 %) відхиленням залишкової вартості будівлі, яка обліковується на балансі установи, від її справедливої вартості, керівником установи було прийнято рішення про переоцінку такого об'єкта. Рішення про переоцінку було погоджено з вищою за рівнем установою. Для проведення переоцінки установа звернулася до професійного оцінювача. Первісна вартість будівлі 56246 грн., сума нарахованої амортизації, грн. 42922 грн., справедлива вартість згідно зі звітом про оцінку майна 166550 грн. Проведіть розрахунки оцінювача щодо переоцінки вартості будівлі.

Завдання 10. У зв'язку зі значним ступенем морального зносу комп'ютерної техніки, яка обліковується на балансі установи, її залишкова вартість суттєво (більше ніж на 10 %) відрізняється від її справедливої вартості. З огляду на це керівник бюджетної установи прийняв рішення про переоцінку комп'ютерної техніки. Рішення про переоцінку погоджено з вищою за рівнем установою. Проведіть процедуру оцінки активів. Вихідні дані для визначення суми переоцінки (уцінки) об'єктів основних засобів та результату її проведення: первісна вартість комп'ютерної техніки 28000 грн., сума нарахованої амортизації 16800 грн., справедлива вартість - 8960 грн.

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Кожний об'єкт, який належить до основних засобів, має кілька вартісних оцінок, що зумовлюється їх тривалим функціонуванням.

Оцінювання основних засобів полягає у грошовому вираженні їх вартості. Застосовують такі види оцінювання, як первісна, відновна, залишкова та ліквідаційна вартість основних засобів.

Первісна вартість основних засобів – це їх вартість на момент введення в дію. Визначають її за формулою:

$$C_{\text{ПЕРВ}} = C_{\text{ПРИДБ}} + C_{\text{ДОСТ}} + C_{\text{МОНТ}} + C_{\text{ІНШ}},$$

де $C_{\text{ПРИДБ}}$ – вартість придбання основних засобів; $C_{\text{ДОСТ}}$ – вартість доставки основних засобів; $C_{\text{МОНТ}}$ – вартість монтажу; $C_{\text{ІНШ}}$ – інші витрати, пов'язані з придбанням основних засобів (митні збори, комісійні посередника та ін.).

Відповідно до Податкового кодексу України підприємства мають право проводити переоцінку об'єктів основних засобів, застосовуючи щорічну індексацію вартості основних засобів враховуючи коефіцієнт індексації. Відновна (переоцінена) вартість основних засобів – це вартість їх відтворення в умовах і цінах, що склалися. Вона враховує такі самі витрати, що й первісна вартість, але за сучасними цінами.

Відновну вартість визначають за формулою:

$$C_{\text{ВДН}} = C_{\text{ПЕРВ}} \times K_i,$$

де K_i – коефіцієнт індексації, який визначається за формулою:

$$K_i = (I_{(a-1)} - 10) : 100, \text{ де}$$

$I_{(a-1)}$ – індекс інфляції року, за результатами якого провадиться індексація.

Якщо значення K_i не перевищує одиниці, індексація не провадиться (тобто індекс інфляції року, за результатами якого здійснюється індексація, менше ніж 110 % і в такому випадку залишкова вартість менш як на 10% відрізняється від справедливої вартості).

Залишкова вартість основних засобів виникає у процесі їх експлуатації і характеризує реально існуючу їх вартість, ще не перенесену на вартість готової продукції. Визначають її за формулою:

$$C_{\text{ЗАЛ}} = C_{\text{ПЕРВ}} - C_{\text{ЗН}},$$

де $C_{\text{ЗН}}$ – вартість зношення (амортизаційні відрахування).

Ліквідаційною називають вартість основних засобів після завершення терміну їх експлуатації.

Середньорічну вартість основних засобів підприємства розраховують так:

$$C_{\text{СЕР}} = C_{\text{ПОЧ}} + \frac{C_{\text{ВВЕД}} \times t_{\text{вв}}}{12} - \frac{C_{\text{ВИВ}} \times t_{\text{вив}}}{12},$$

де $C_{\text{ПОЧ}}$ – вартість основних засобів на початок звітного року; $t_{\text{вв}}$ – кількість місяців, протягом яких відповідні групи основних засобів експлуатувалися у звітному році, $t_{\text{вив}}$ – кількість місяців до кінця року з моменту виведення основних засобів з експлуатувалися; $C_{\text{ВВЕД}}$ – вартість основних засобів, що вводяться протягом року; $C_{\text{ВИВ}}$ – вартість основних засобів, виведених з експлуатації у звітному році.

Наявність і рух основних засобів у бухгалтерському обліку відображаються щомісяця. Вартість основних засобів на кінець розрахункового періоду визначається так:

$$C_{\text{КІН}} = C_{\text{ПОЧ}} + C_{\text{ВВЕД}} - C_{\text{ВИВ}}.$$

Амортизація – це процес перенесення вартості основних засобів на вартість готової продукції частинами з метою її повного відшкодування.

Суми амортизаційних відрахувань на підприємстві визначаються за допомогою річних норм амортизації. Річна норма амортизації – це відношення річної суми амортизації (без ліквідаційної вартості) до балансової вартості основних засобів, виражене у відсотках:

$$n_A = \frac{C_{\text{БАЛ}} - C_{\text{ЛІКВ}}}{C_{\text{БАЛ}} T_H} \cdot 100\%,$$

де $C_{\text{БАЛ}}$ – балансова вартість основних засобів;

T_H – термін експлуатації основних засобів.

Амортизація основних засобів нараховується із застосуванням таких методів:

За методом прямолінійного нарахування амортизації сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів:

$$A_p = \frac{C_{\text{БАЛ}} - C_{\text{ЛКВ}}}{T_n}$$

Метод зменшення залишкової вартості полягає у визначенні суми амортизації основних засобів виходячи з їх залишкової вартості ($A_{\text{зал}}$) на початок року:

$$A_p = A_{\text{зал}} n_A^{100},$$

$$n_A = 1 - \sqrt[t]{\frac{C_{\text{ЛКВ}}}{C_{\text{перв}}} \cdot 100\%}$$

де t – термін корисного використання основних засобів.

Метод прискореного зменшення залишкової вартості передбачає нарахування амортизації виходячи із залишкової вартості основних засобів на початок року і подвійної річної норми амортизації:

$$A_p = \frac{A_{\text{зал}} \times 2 \times n_a}{100},$$

де n_a обчислюється відповідно до строку корисного використання об'єкта.

За кумулятивним методом (цілих значень років) визначають суму щорічної амортизації, що обчислюється як добуток амортизованої вартості основних засобів на кумулятивний коефіцієнт (K):

$$A_p = (C_{\text{ПЕРВ}} - C_{\text{ЛКВ}}) \cdot K.$$

Виробничий метод застосовують тоді, коли для відшкодування вартості основних засобів використовують їх сумарний виробіток за весь період експлуатації у відповідних одиницях виміру (одиницях виробленої продукції, відпрацьованих машино-годинах, кілометрах пробігу тощо). Річна сума амортизації визначається як добуток фактичного річного обсягу ($Q_{\text{факт}}$, грн.) випуску продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації (q):

$$A_p = Q_{\text{ФАКТ}} \cdot q,$$

$$q = (C_{\text{перв}} - C_{\text{ЛКВ}}) / Q_{\text{ПЛАН}}$$

де $Q_{\text{план}}$ – загальний обсяг продукції (у грн.), яку підприємство планує виробити за допомогою цих основних засобів.

Фондовіддача основних засобів – це відношення обсягу виробленої продукції підприємства до середньорічної вартості основних засобів, що показує, який обсяг виробленої продукції припадає на 1 грн вартості основних засобів, тобто

$$\Phi_B = \frac{Q}{C_{\text{СЕР}}}$$

Фондомісткість – це показник, обернений до фондовіддачі. Він показує, яка вартість основних засобів припадає на 1 грн виробленої продукції, тобто

$$\Phi_M = \frac{C_{\text{СЕР}}}{Q} \text{ або } \Phi_M = \frac{1}{\Phi_B}$$

Рентабельність основних засобів – це відношення прибутку, отриманого підприємством за певний період, до середньорічної вартості основних засобів підприємства.

Коефіцієнт змінності роботи устаткування – це відношення загальної кількості відпрацьованих машино-змін за добу до кількості одиниць устаткування:

$$K_{\text{ЗМ}} = \frac{K_{\text{М-З}}}{K_{\text{УСТ}}}$$

Коефіцієнт напруженості використання устаткування:

$$K_{\text{нап}} = \frac{Q}{K_{\text{вст}}}$$

Коефіцієнт інтенсивного навантаження:

$$K_{\text{инт}} = \frac{q}{\Pi} \text{ або } K_{\text{инт}} = \frac{t_{\phi}}{t_{\text{н}}}$$

де q – кількість продукції, виготовленої за одиницю часу; Π – продуктивність устаткування; t_{ϕ} , $t_{\text{н}}$ – фактично витрачений час на виготовлення одиниці продукції і технічно обґрунтована норма часу на виготовлення одиниці цієї продукції.

Коефіцієнт екстенсивного навантаження:

$$K_{\text{екст}} = \frac{\Phi_{\text{д}}}{\Phi_{\text{н}}}$$

де $\Phi_{\text{д}}$, $\Phi_{\text{н}}$ – фонд часу роботи устаткування за певний період, відповідно дійсний і номінальний.

Семінарське заняття 11-12

Тема 7. Трудові ресурси та стимулювання праці робітників

Питання для усного опитування та дискусії

1. Трудові ресурси підприємства та характеристика їх видів.
2. Поняття, суть і показники продуктивності праці.
3. Основні напрями підвищення продуктивності праці та ефективності трудових ресурсів підприємства.
4. Сутність, структура, форми та системи оплати праці.
5. Тарифна система, її зміст та умови використання.
6. Сутність контрактної форми оплати праці.
7. Форми та системи преміювання на підприємстві. Соціальні виплати та пільги як стимулюючий фактор продуктивності.
8. Зміст плану з праці та порядок його розробки. Штатний розклад, його призначення та порядок складання.
9. Планування потреби підприємства у трудових ресурсах.
10. Планування фонду оплати праці.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття.

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: персонал; трудові ресурси; кадри; трудовий потенціал підприємства; професія; кваліфікація; спеціальність; керівники; спеціалісти; службовці; робітники; продуктивність; продуктивність праці; інтенсивність праці; виробіток; трудомісткість; фактори підвищення продуктивності: зовнішні і внутрішні; заробітна плата; номінальна заробітна плата; реальна заробітна плата; тарифна система; класифікатор професій; довідник кваліфікаційних професій працівників; тарифна сітка; тарифна ставка; відрядна форма заробітної плати; погодинна форма заробітної плати; контрактна система оплати праці; участь працівників у прибутках.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- трудові ресурси підприємства та їх характеристика;
- продуктивність праці робітників, поняття, методи оцінки, фактори впливу;
- основні напрями підвищення продуктивності праці, та ефективності трудових ресурсів підприємства;
- системи оплати праці та їх характеристика; форми додаткової заробітної плати; форми та системи преміювання на підприємстві;
- методичні інструменти аналізу чисельності та фонду оплати праці підприємства;

- планування потреб підприємства у трудових ресурсах; планування загального фонду оплати праці.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Персонал підприємства – це:
 - а) сукупність постійних працівників, які отримали необхідну професійну підготовку;
 - б) потенційна робоча сила як частина трудових ресурсів країни;
 - в) промислово-виробничий персонал;
 - г) явочна чисельність працівників.
2. Трудомісткість виробництва – це:
 - а) затрати робочого часу на одиницю продукції;
 - б) обернений показник виробітку;
 - в) чисельність працівників, що приходиться на одиницю продукції;
 - г) усі відповіді вірні;
 - д) правильна відповідь а) та б).
3. Основна (тарифна) частина заробітної плати працівника не залежить від ...
 - а) результатів його праці;
 - б) рівня його кваліфікації;
 - в) складності робіт, що ним виконуються;
 - г) результатів господарської діяльності підприємства, на якому він працює.
4. Заробіток працівника, що розраховується шляхом перемноження кількості одиниць виробленої продукції та розцінки за одиницю продукції, є заробіток при ...
 - а) відрядно-прогресивній системі;
 - б) прямій відрядній системі;
 - в) непрямій системі;
 - г) відрядно-преміальній системі.
5. Ступінь напруженості праці за одиницю часу і вимірюється кількістю витраченої енергії людини характеризує:
 - а) продуктивність праці;
 - б) трудомісткість;
 - в) інтенсивність праці;
 - г) нормування праці.

Завдання 2. Розрахувати планову чисельність працівників за такими даними: виробнича програма підприємства на рік – 450000 од. Трудомісткість окремих видів робіт на один виріб становить: свердловальні роботи – 15 нормо-годин, токарні – 10 нормо-годин, шліфувальні – 4 нормо-години, фрезерні – 8 нормо-годин, складальні роботи – 15 нормо-годин. Середній відсоток виконання норм виробітку – 110%. Річний корисний фонд часу одного працівника – 1680 год. Кількість допоміжних робітників – 25% від кількості відрядників.

Завдання 3. Виробнича програма підприємства передбачає виготовлення 80000 виробів. Трудомісткість виготовлення одного виробу 0,4 години, плановий фонд робочого часу одного робітника 1920 годин/рік, коефіцієнт виконання норм часу 1,15. Чи справляться 12 чоловік з цією задачею.

Завдання 4. Визначити чисельність електриків, якщо обсяг робіт з технічного обслуговування в зміну 10600 ремонтних одиниць; норма обслуговування на особу в зміну 1000 ремонтних одиниць; коефіцієнт змінності – 2; витрати робочого часу – 10%.

Завдання 5. У цеху встановлено 15 одиниць устаткування. Норма обслуговування — 5 одиниць устаткування на одного наладчика. Підприємство працює безперервно у три зміни. Річний плановий фонд робочого часу одного працюючого — 230 днів, а фактичний становив – 225 днів. Визначити планову чисельність обслуговуючих працівників

Завдання 6. Станом на 1 жовтня на підприємстві чисельність працюючих за списком становила 800 осіб; 13 жовтня вісім працівників було звільнено за порушення дисципліни, 18 жовтня на роботу прийнято 10 осіб; а 22 жовтня звільнено за власним бажанням 7

працівників. Визначити середньооблікову чисельність працюючих за жовтень, чисельність працюючих на 1 листопада і коефіцієнт плинності кадрів підприємства в жовтні.

Завдання 7. При виготовленні 850000 виробів у рік було зайнято 169 робітників, після автоматизації процесу виробництва на виготовлення цього об'єму продукції задіяні 86 робітників. Визначити підвищення продуктивності праці.

Завдання 8. Визначити заробітну плату робітника при відрядно – преміальній системі, якщо він за місяць виготовив 173 вироби при завданні 130 шт. Норма часу на виконання операції становить 1.4 нормо-год., а годинна тарифна ставка по розряду робіт становить 9,01 грн., процент доплат за виконання плану становить 9%, а процент доплат за кожен процент перевиконання плану – 1.5%.

Завдання 9. У базовому році середньооблікова чисельність працівників на підприємстві складала 710 осіб. У цьому році загальна кількість звільнених з роботи на підприємстві становила 30 осіб, у тому числі за власним бажанням 10 осіб. На роботу прийняли 15 осіб. Розрахувати коефіцієнти руху кадрів на підприємстві: коефіцієнт обороту робочої сили по прийому, по звільненню, коефіцієнт плинності персоналу.

Завдання 10. Визначити основний місячний заробіток працюючого, якщо оплата праці нараховується йому згідно з відрядно-прогресивною системою оплати праці. Норма виробітку робітника-відрядника за місяць становить 700 шт., фактично виготовлено деталей – 840 шт. Розряд робітника – III, тарифний коефіцієнт робітника III розряду - 1.2, а годинна тарифна ставка робітника-відрядника I-го розряду – 0,31 грн. Норма часу на обробку однієї деталі – 30 хвилин.

Розцінка за деталі, що виготовлені понад місячної норми в межах 101-110%, збільшується на 50%. Розцінка за деталі, що виготовлені понад 111% місячної норми, збільшується на 100% від нормативної.

Завдання 11. Проаналізувати умови оплати праці працівників різних галузей на підставі відповідних галузевих угод (наприклад Галузева угода між Міністерством аграрної політики та продовольства України, галужевими об'єднаннями підприємств харчової і переробної промисловості та Профспілкою працівників агропромислового комплексу України на 2011–2013 роки та Галузева угода гірничо – металургійного комплексу України на 2011 -2012 роки). Порівняти в розрізі цих галузей мінімальний гарантований розмір тарифної ставки робітника I - го розряду, коефіцієнти міжрозрядних співвідношень, мінімальний розмір посадових окладів працівників однієї професії (наприклад головний механік, головний економіст). Результати представити у вигляді таблиць (додаток А). Ознайомитись з переліком видів та мінімальними гарантованими розмірами доплат і надбавок до тарифних ставок і посадових окладів працівників

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Планова чисельність основних робітників може визначатися кількома методами:

1. За трудомісткістю виробничої програми:

$$Ч_{пл.ос.} = \frac{T_{сум}}{\Phi_{д} \cdot K_{вн}}, \text{ осіб,}$$

де $T_{сум}$ – сумарна трудомісткість виробничої програми, нормо-год.;

$\Phi_{д}$ – дійсний фонд часу роботи одного працівника, год. (визначається за балансом робочого часу середньоспискового робітника);

$K_{вн}$ – коефіцієнт виконання норм виробітку.

2. За нормами обслуговування:

$$Ч_{пл.ос.} = \frac{n \cdot Z_{м} \cdot K_{н}}{H_{о}}, \text{ осіб,}$$

де n – загальна кількість устаткування, що обслуговується;

$Z_{м}$ – добова кількість змін роботи устаткування;

$K_{н}$ – коефіцієнт переведення явочної чисельності в облікову (можна розрахувати за формулою $K_{н} = \frac{100}{100 - f}$, де f – відсоток невиходів на роботу. Зважаючи на умову конкретної

задачі при розрахунку можна використати також коефіцієнт спискового складу (K_{oc}), який обчислюється як відношення явочної чисельності робітників до спискової їх чисельності).

H_o – норма обслуговування устаткування одним робітником, од.

3. За нормами виробітку:

$$Ч_{пл.ос.} = \frac{N}{\Phi_o \cdot K_{вн} \cdot H_B}, \text{ осіб,}$$

де N – планова кількість виробів, натур. од.;

$H_{вир}$ – годинна норма виробітку одного робітника, натур. од.

Планова чисельність допоміжних робітників ($Ч_{пл.д.}$) визначається аналогічно чисельності основних робітників. Чисельність допоміжних робітників за професіями можна визначити за формулою:

$$Ч_{д.р.} = \frac{N_{р.м.}}{H_{обсл}}$$

де $N_{р.м.}$ – число робочих місць (одиниць обладнання - $N_{обл}$);

$H_{обсл}$ – норма обслуговування.

Якщо для допоміжних робітників не встановлені певні норми виробітку чи обслуговування, то чисельність цієї категорії робітників обчислюється наступним чином:

$$Ч_{пл.д.} = n_{р.м.д.} \cdot Z_M \cdot K_{cc} \cdot H_A, \text{ осіб,}$$

де $n_{р.м.д.}$ – кількість робочих місць допоміжних робітників;

H_A – кількість основних робітників, які одночасно обслуговують один складний агрегат, осіб.

Рух персоналу на підприємстві характеризується за допомогою коефіцієнтів:

а) обороту робочої сили по прийому ($K_{оп}$):

$$K_{оп} = \frac{Ч_{п.}}{Ч_{cc}}$$

де $Ч_{п.}$ – чисельність прийнятих на роботу за відповідний період, осіб;

б) обороту робочої сили по звільненню ($K_{оз}$):

$$K_{оз} = \frac{Ч_{зв.заг.}}{Ч_{cc}}$$

де $Ч_{зв.заг.}$ – загальна чисельність звільнених за відповідний період з будь-яких причин, осіб;

в) коефіцієнту плинності ($K_{пл}$):

$$K_{пл} = \frac{Ч_{зв.}}{Ч_{cc}}$$

де $Ч_{зв.}$ – чисельність звільнених за власним бажанням, за порушення трудової дисципліни або з інших причин, не пов'язаних з виробництвом, осіб.

Місячний зарібок робітника за умови застосування різних систем заріботної плати (крім простої погодинної і за посадовими окладами) складається з основного заріботку за відповідною системою і суми премії. Зокрема, загальний місячний зарібок робітника певного розряду обчислюється за формулою:

$$Z_{в.прем.} = Z_{тар.в} + D_B, \text{ грн.,}$$

де $Z_{тар.в}$ – тарифний зарібок робітника при прямій відрядній системі оплати праці, грн.,

D_B – сума преміальних доплат, яка обчислюється за формулою:

$$D_B = Z_{тар.в} * \frac{П_1 + П_2 * П_{пл}}{100}, \text{ грн.,}$$

де $П_1$, $П_2$ - розмір премії відповідно за виконання та перевиконання змінних завдань, відсоток від тарифного фонду заріботної плати (годинної тарифної ставки);

$П_{пл}$ - відсоток перевиконання змінних завдань, який можна знайти:

$$П_{пл} = \frac{N_{ф.} - N_{пл.}}{N_{пл.}} * 100\%,$$

де $N_{ф.}$, $N_{пл.}$ – відповідно фактичний і плановий обсяг випуску продукції за місяць, шт./міс.

Семінарське заняття 13-14

Тема 8. Поточні витрати підприємства та собівартість продукції

Питання для усного опитування та дискусії

1. Сутність понять «витрати», «поточні витрати підприємства», «собівартість продукції, послуг та робіт».
2. Класифікація, склад і характеристика поточних витрат.
3. Поняття калькулювання продукції підприємства.
4. Види та калькулювання собівартості продукції.
5. Управління поточними витратами за системою «директ-костингу», «стандарт-костинг», сфера застосування.
6. Фактори, що впливають на формування поточних витрат підприємства. Шляхи раціоналізації складу витрат підприємства.
7. Методичні інструменти планування та аналізу поточних витрат підприємства.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: витрати, загальні витрати, операційні витрати, постійні витрати, змінні витрати, прямі витрати, непрямі витрати, собівартість продукції, елементи витрат, статті витрат, кошторис витрат, калькуляція собівартості, методи калькулювання собівартості, управління витратами, планування витрат.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

6. склад і класифікація витрат на виробництво та реалізацію продукції;
7. показники собівартості продукції та порядок їх обчислення;
8. особливості проведення та фінансування капітального ремонту;
9. методика складання зведеного кошторису витрат виробництва;
10. методи планування поточних витрат підприємства;
- виявлення резервів оптимізації поточних витрат підприємства;
- системи та методи внутрішнього контролю за поточними витратами.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Калькуляція собівартості продукції складається:
 - а) в розрізі комплексних статей;
 - б) за економічними елементами;
 - в) за статтями витрат;
 - г) за кошторисом.
2. До прямих належать витрати, які:
 - а) здійснюються регулярно;
 - б) є постійними;
 - в) безпосередньо відносяться на окремі види виробів;
 - г) не залежать від номенклатури продукції;
 - д) обчислюються за встановленими нормами.
3. Витрати на 1 грн. товарної продукції визначаються як відношення:
 - а) прибутку до собівартості продукції;
 - б) собівартості продукції до її вартості в оптових (гуртових) цінах промисловості;
 - в) собівартості продукції до її вартості в оптових (гуртових) цінах підприємства.
4. Змінні витрати — це витрати, величина яких:
 - а) змінюється на одиницю продукції внаслідок НТП;
 - б) залежить від продуктивності праці;
 - в) нестабільна у часі;
 - г) залежить від обсягу виробництва;
 - д) залежить від номенклатури продукції, що виготовляється.
5. Кошторис витрат на виробництво продукції складається:
 - а) за комплексними витратами;
 - б) у розрізі економічних елементів;

в) за статтями витрат;

г) на одиницю виробу.

Завдання 2. Скласти очікувану калькуляцію одиниці продукції А, виходячи з наступної інформації. Витрати конструкційних матеріалів на одиницю виробу складають: сталі – 3,2 кг.; бронзи – 0,8 кг. Покупна ціна цих матеріалів дорівнює відповідно 980 і 4000 грн. за 1 т. Основна заробітна плата виробничих робітників буде складати 105 грн., додаткова заробітна плата – 12 % від основної, а відрахування на соціальне страхування встановлені на рівні 37 % від основної і додаткової заробітної плати. Витрати на утримання та експлуатацію устаткування очікуються в розмірі 90 %, загальновиробничі витрати – 60 % від основної заробітної плати.

Завдання 3. Визначити величини прямих і непрямих витрат підприємства (позавиробничі витрати розподіляються на прямі та непрямі рівномірно), а також цехову, виробничу і повну собівартість одного виробу за наступними даними. Підприємство має наступні витрати на один виріб, грн.:

- сировина і матеріали, енергія технологічна	142
- основна заробітна плата виробничих робітників	95
- додаткова заробітна плата виробничих робітників	30
- відрахування у фонд соціального страхування	45,63
- витрати на утримання та експлуатацію устаткування	86
- покупні вироби і напівфабрикати	10
- загально виробничі витрати	24,6
- загальногосподарські витрати	27
- інші виробничі витрати	4
- позавиробничі (комерційні) витрати	82,5

Завдання 4. Розрахуйте точку беззбитковості виробництва на промисловому підприємстві, використовуючи таку інформацію. Виробнича потужність підприємства, що виготовляє один вид продукції, складає 650000 одиниць на рік, а надходження від реалізації виробів – 2600000 грн. Постійні витрати на виробництво складають 900000 грн., змінні витрати – 1360000 грн. Рішення задачі виконати аналітичним і графічним методами.

Завдання 5. Підприємство виробляє один вид продукції. Постійні витрати за рік становлять 160000 грн. Відпускна ціна одиниці продукції (без ПДВ) – 20 грн, змінні витрати – 8 грн. Попит на продукцію стабільний. Планується обсяг продажів 18000 одиниць.

Завдання:

1.Визначити критичний обсяг виробництва.

2.Визначити кількість одиниць продукції, реалізація яких забезпечить отримання чистого прибутку в розмірі 40 тис. грн.

3.Визначити розмір прибутку при зменшенні змінних витрат на 5% і збільшенні постійних витрат на 12 тис. грн (плановий обсяг продажу не зміниться).

4.Визначити ціну, яку необхідно встановити, щоб отримати прибуток у розмірі 70 тис. грн при запланованому обсягу продажу.

5.Визначити додатковий обсяг продажу, необхідний для покриття додаткових постійних витрат у сумі 20 тис. грн.

Завдання 6. У звітному році собівартість товарної продукції склала 450,2 тис. грн., витрати на 1 грн. товарної продукції – 0.89 грн. У плановому році витрати на 1 грн. товарної продукції встановлені на рівні 0.85 грн., обсяг виробництва продукції збільшиться на 8%. Визначити собівартість продукції планового року.

Завдання 7. Розробити зведений кошторис витрат на виробництво в плановому періоді та планову собівартість валової та товарної продукції, використовуючи вихідну інформацію, табл. 16.

Розрахунок зведеного кошторису витрат на виробництво

Показник	Значення
Матеріальні витрати, тис. грн	5400
Заробітна плата, тис. грн	2300
Відрахування на соціальні заходи, тис. грн	1000
Амортизація основних фондів і нематеріальних активів, тис. грн	800
Інші витрати, тис. грн	500
Витрати, що не враховуються у виробничу собівартість продукції, тис. грн	450
Витрати майбутніх періодів, тис. грн	
- на початок року	100
- на кінець року	400
Залишки незавершеного виробництва, тис. грн	
- на початок року	400
- на кінець року	200
Позавиробничі витрати, тис. грн	350

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Критичний обсяг виробництва (точку беззбитковості) знаходять за формулою:

$$N_{кр} = \frac{B_{ум.-пост}}{(Ц - B_{зм})}$$

де $B_{ум.-пост}$ — умовно-постійні витрати на виробництво продукції в розрахунковому році:

$Ц$ — ціна одиниці продукції, грн./од.;

$B_{зі}$ — змінні поточні витрати на виробництво одиниці продукції, грн/од.

Обсяг прибутку визначається як різниця між отриманим доходом і сукупними витратами підприємства:

$$П = Ц \cdot N - B_{зі} \cdot N - B_{ум.-пост}$$

Розрахунок зведеного кошторису витрат на виробництво передбачає обрахунок наступних показників:

1. Сукупні витрат на виробництво (C_{Σ}) (кошторис витрат) - це сума витрат за економічними елементами:

$$C_{\Sigma} = C_m + C_{зм} + C_{сс} + C_a + C_i$$

де C_m - матеріальні витрати, грн;

$C_{зм}$ - витрати на заробітну плату, грн;

$C_{сс}$ - відрахування на соціальні заходи, грн;

C_a - амортизація основних фондів і нематеріальних активів, грн;

C_i - інші витрати, пов'язані з виробництвом продукції.

2. Собівартість валової продукції (C_{Σ}) визначається за формулою:

$$C_{\Sigma} = C_{\Sigma} - C_{не} - (C_{mn}^k - C_{mn}^n)$$

де $C_{не}$ - витрати, що не враховуються у виробничу собівартість продукції, грн;

C_{mn}^k , C_{mn}^n - відповідно витрати майбутніх періодів на кінець і початок планового періоду, грн.

3. Виробничу собівартість товарної продукції ($C_{\Sigma}^{вир}$) за формулою

$$C_{\Sigma}^{вир} = C_{\Sigma} - (C_{нзв}^k - C_{нзв}^n)$$

де $C_{нзв}^k$, $C_{нзв}^n$ - відповідно залишки незавершеного виробництва на кінець і початок планового періоду, грн.

4. Повна собівартість товарної продукції ($C_{\Sigma}^{пов}$) за формулою

$$C_{\Sigma}^{пов} = C_{\Sigma}^{вир} + C_{нзв}$$

де $C_{пзв}$ - позавиробничі (комерційні) витрати, грн.

Семінарське заняття 15-16

Тема 9. Фінансові результати діяльності підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

1. Сутність, функції та значення прибутку, джерела його утворення.
2. Механізм утворення: валового прибутку; фінансових результатів: від операційної діяльності, від фінансової та інвестиційної діяльності, від звичайної діяльності до оподаткування; чистого прибутку
3. Сутність та методи обчислення рентабельності.
4. Система управління прибутком підприємства.
5. Механізм розподілу та використання чистого прибутку підприємства.
6. Резерви зростання прибутку підприємства: поняття, класифікація, методика оцінки.

Аудиторна письмова робота

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: валовий (балансовий) прибуток, операційний прибуток, прибуток від звичайної діяльності, надзвичайний прибуток, чистий прибуток, рентабельність.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- показники прибутку та рентабельності, фактори, що впливають на рентабельність діяльності підприємства;
- системи та методи аналізу прибутку та прибутковості діяльності підприємства;
- інформаційна база аналізу прибутку;
- методика обґрунтування прибутку на плановий період;
- механізм розподілу та використання чистого прибутку підприємства.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Чистий прибуток підприємства відрізняється від прибутку від звичайної діяльності на величину:

- а) процентів за довгострокові кредити;
- б) податку на прибуток;
- в) алгебраїчної суми надзвичайного прибутку, надзвичайного збитку та податку на надзвичайний прибуток;
- г) витрат на виконання позареалізаційних операцій.

2. За якою формулою розраховується рентабельність оборотних засобів:

а) $\frac{Q}{C_{O.3.CEP}}$,	в) $\frac{C_{O.3.CEP}}{H_{O.3}}$,
б) $\frac{C_{O.3.CEP}}{Q}$,	г) $\frac{P_{БАЛ}}{C_{O.3.CEP}^P} * 100$.

3. Рентабельність власного капіталу – це відношення:

- а) прибутку від звичайної діяльності до власного капіталу;
 - б) чистого прибутку до власного капіталу;
 - в) власного капіталу до чистого прибутку;
 - г) чистого прибутку до суми активів балансу підприємства.
4. Кошти резервного фонду використовують для фінансування:
- а) науково-дослідних робіт;
 - б) стихійних втрат;
 - в) виплати матеріальних допомоги;
 - г) природоохоронних заходів.

5. Прибуток від реалізації – це:

- а) виручка від підприємницької діяльності;
- б) виручка від реалізації за мінусом повної собівартості;
- в) дохід від підприємницької діяльності;
- г) додатковий продукт у грошовому вираженні.

Завдання 2. Витрати на одну гривню продукції, реалізованої у звітному періоді, становлять 0,82 грн. У плановому році передбачається зниження витрат на одну гривню реалізованої продукції на 0,02 грн. У плановому періоді дохід від реалізації продукції у вільних відпускних цінах підприємства становитиме 2500 тис. грн. Розрахувати валовий і чистий прибуток від реалізації продукції.

Завдання 3. Визначити валовий прибуток, фінансовий результат від операційної діяльності, фінансовий результат до оподаткування та кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства, якщо відомо, що чиста виручка від реалізації продукції становить 1500 тис. грн. Виробнича собівартість реалізованої продукції - 1260 тис. грн. Доходи від надання приміщень в оренду - 65 тис. грн. Загальногосподарські витрати підприємства становлять 130 тис. грн. Витрати, пов'язані зі збутом продукції - 95 тис. грн. Доходи від участі в капіталі - 43 тис. грн.

Завдання 4. На підставі наведеної вихідної інформації (табл. 17) і відповідних економічних розрахунків визначити за кожний рік основні показники фінансових результатів діяльності підприємства: чистий дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); валовий прибуток (збиток), прибуток (збиток) від операційної діяльності, прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування, сума податку на прибуток; результат від звичайної діяльності (після оподаткування); чистий прибуток, збиток.

Таблиця 17

Вихідні дані для розрахунку фінансових результатів діяльності підприємства, тис.грн.

Показники	2015 р.	2016 р.
1. Дохід (виручка) від реалізації продукції	18053,2	18191,7
2. Непрямі податки та інші відрахування з доходу	3008,9	3031,9
3. Собівартість реалізованої продукції	14800,4	15528,1
4. Інші операційні доходи	1910,3	3271,1
5. Адміністративні витрати	1807,1	2088,5
6. Витрати на збут	248,8	489,7
7. Фінансові доходи	-	-
8. Фінансові витрати	-	9,7
9. Інші доходи	420,2	516,4
10. Інші фінансові витрати	141,4	236,5
11. Надзвичайні доходи	-	15
12. Надзвичайні витрати	11	9

Завдання 5. Розробити план з прибутку підприємства за вихідною інформацією:

Таблиця 18

Вихідні дані

Показник	Значення
План реалізації продукції за виробами, тис. шт.:	
- виріб А	75
- виріб Б	82
- виріб В	124
Планово-розрахункова ціна з ПДВ, грн/од.:	
- виріб А	52
- виріб Б	76
- виріб В	148
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	15680
Інші операційні доходи, тис. грн	3800
Адміністративні витрати, тис. грн	680
Витрати на збут, тис. грн	130
Дохід від участі в капіталі, тис. грн	1100
Фінансові витрати, тис. грн	520
Ставка податку на прибуток, %	25

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Визначення чистого прибутку здійснюється у відповідності із Національним положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»¹. Узагальний алгоритм формування чистого прибутку наведено на рис. 1.

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)		
–		
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)		
=		
Валовий: прибуток/збиток		
+		
Інші операційні доходи		
–		
Адміністративні витрати	Витрати на збут	
Інші операційні витрати		
=		
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток / збиток		
+		
Дохід від участі в капіталі	Інші фінансові доходи	Інші доходи
–		
Фінансові витрати	Втрати від участі в капіталі	Інші витрати
=		
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток / збиток		
–		
Податок на прибуток		
=		
Чистий фінансовий результат: Прибуток/збиток		

Семінарське заняття 17-18

Тема 10. Ефективність, конкурентоспроможність та економічна безпека підприємства

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття та ефекту як результату діяльності підприємства.
2. Поняття та систематизація показників ефективності діяльності підприємства
3. Оцінка ефективності інвестиційних та інноваційних проектів підприємства.
4. Методи інтегральної оцінки ефективності діяльності підприємства.
5. Напрями підвищення ефективності діяльності підприємства.
6. Сутність і фази розгортання кризи. Фактори, що обумовлюють виникнення кризи.
7. Фінансово-економічні передумови та наслідки виникнення ситуації банкрутства. Види банкрутства підприємства.
8. Процедура розгляду та прийняття рішення у справі про банкрутство підприємства. Оцінювання та продаж майна підприємства-банкрута. Черговість задоволення вимог кредиторів у процесі ліквідаційної процедури.
9. Відмітні особливості досудової та судової санації (фінансового оздоровлення). Зміст плану санації.
10. Система показників економічної безпеки підприємства.

Аудиторна письмова робота

¹ Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

Виконання письмових завдань у тестовій формі або у формі відкритих запитань за темою заняття

Методичні рекомендації:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: ефект, ефективність, економічна ефективність, показники ефективності, результати, інвестиційні та інноваційні проекти, криза, антикризова діяльність, економічна безпека, рівні економічної безпеки, банкрутство, санація, фінансова санація.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких питаннях:

- поняття ефективності діяльності підприємства; показники та критерії ефективності;
- співвідношення понять «ефект» та «ефективність»;
- система показників ефективності;
- вимоги до формування показників ефективності;
- особливості оцінки інвестиційних та інноваційних проектів;
- сутність, види і причини банкрутства;
- методи діагностики ймовірності банкрутства;
- фінансова санація підприємства;
- напрями фінансового оздоровлення суб'єктів господарювання;
- послідовність процедури банкрутство підприємства.

Практичні завдання

Завдання 1. Дайте правильну відповідь на тестові питання.

1. Загальний результат, отриманий підприємством від здійснення певних заходів за певний проміжок часу – це:
 - а) мультиплікаційна ефективність;
 - б) корисний ефект;
 - в) порівняльна ефективність;
 - г) абсолютна ефективність.
2. Віддача об'єкта, сукупність властивостей товару, що використовуються для виконання конкретної роботи конкретним споживачем називається:
 - а) мультиплікаційною ефективністю;
 - б) корисним ефектом;
 - в) порівняльною ефективністю;
 - г) абсолютною ефективністю.
3. Різниця між майбутньою вартістю потоку очікуваних вигід і поточною вартістю нинішніх і наступних витрат проекту протягом усього його циклу називається:
 - а) майбутніми вигодами;
 - б) чистою теперішньою вартістю;
 - в) альтернативною вартістю;
 - г) очікуваним прибутком.
4. Можливість ефективної господарської діяльності підприємства та її практичної прибуткової реалізації в умовах конкурентного ринку – це:
 - а) результативність;
 - б) конкурентоспроможність;
 - в) розвиток;
 - г) ділова активність.
5. Інноваційний проект можна вважати ефективним, якщо:
 - а) індекс прибутковості більше одиниці;
 - б) індекс прибутковості дорівнює одиниці;
 - в) індекс прибутковості менше одиниці.

Завдання 2. Розрахувати ефективність впровадження інвестиційного проекту методом чистої теперішньої (дисконтної) вартості, визначити період окупності проекту. Вихідні дані:

1. Початкові інвестиції (вартість проекту) – 250тис. грн.

2. Величина грошових потоків по роках, (тис. грн.):

перший рік – 70;

другий рік – 100;

третій рік - 200.

3. Ставка дисконту – 20%.

Завдання 3. Розрахувати ефективність впровадження інвестиційних проектів на основі розрахунку чистої теперішньої (дисконтної) вартості, періоду окупності проекту за умови ставки дисконту $r=10\%$. Прийняти рішення щодо вибору проекту.

Таблиця 19

проект	Початкові інвестиції, тис. грн.	Грошові надходження, тис. грн.			
		1-й рік	2-й рік	3-й рік	4-й рік
А	95	20	30	50	60
Б	95	10	30	50	65

Завдання 4. Визначити рівень конкурентоспроможності організації на основі вихідних даних, приведених в таблиці 19. Проаналізувати структуру товарної маси. Дати рекомендації про доцільність зняття з виробництва конкретного товару.

Таблиця 20

Показники	Товари організації			
	А	Б	В	Г
1 Ринок, на якому представлений товар.	Промислово розвинені країни	Інші країни	Внутрішній ринок	Внутрішній ринок
2 Показник значущості ринку	1	0,7	0,5	0,5
3 Рівень конкурентоспроможності товару на даному ринку	0,96	0,98	1,0	0,97
4 Об'єм продажу товару на даному ринку, млн. грошових од.	60	200	850	63

Завдання 5. ТзОВ "Пролісок" 1 червня було визнано банкрутом. Всі майнові права та обов'язки банкрута, а також право розпорядження його майном перейшло до створеної ліквідаційної комісії. Ліквідаційна комісія реалізувала майно ТзОВ на суму 30,5 тис. грн. Заборгованість ТзОВ по державних і місцевих податках склала 10,3 тис. грн. Заборгованість перед працівниками підприємства склала 2,0 тис. грн. Заборгованість перед кредиторами склала 5,0 тис. грн., з яких вимоги кредиторів, забезпечених заставою, склали 2,8 тис. грн. Витрати, пов'язані з впровадженням справи про банкрутство в арбітражному суді та роботою ліквідаційної комісії, склали 1,5 тис. грн.

Необхідно. Задовольнити вимоги кредиторів ТзОВ "Промінь" у визначеній Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" послідовності.

Завдання 6. Після задоволення вимог кредиторів і затвердження арбітражного балансу у ТзОВ "Промінь" залишилось майно у сумі 30,5 тис. грн. Яке рішення прийме в даному випадку арбітражний суд? Яке рішення виносить суд, якщо у підприємства не залишилося майна?

Завдання 7. Визначте порядок погашення вимог кредиторів товариства з обмеженою відповідальністю в процесі його ліквідації як банкрута на основі таких даних:

- на балансі товариства відсутнє майно, що обтяжене заставою, а виручка від реалізації всіх його активів дорівнювала 910 тис. грн.;
- сумарні претензії кредиторів становлять 680 тис. грн.;
- витрати на ведення справи — 81 тис. грн.;
- власний капітал ТОВ дорівнює 415 тис. грн., у т. ч. 125 тис. грн. — непокритий збиток;
- статутний капітал сформований із внесків 3 учасників, вартість яких становить 72 тис. грн.

Завдання 8. Використовуючи фінансову звітність підприємства оцінити ймовірність банкрутства з використанням різних методів. Зробити висновки. (Необхідну інформацію можна

знайти на офіційному сайті Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України - <http://smida.gov.ua>. Завдання виконується кожним студентом окремо (з дозволу викладача - в парі) та оформляється як індивідуальна робота.

Методичні рекомендації до розв'язання завдань

Для оцінка ефективності інвестиційних та інноваційних проектів та прийняття рішення щодо їх обґрунтування використовують показник чистої теперішньої вартості (ЧДВ):

$$\text{ЧДВ} = -K + \frac{ГП_1}{(1+R)} + \frac{ГП_2}{(1+R)^2} + \dots + \frac{ГП_t}{(1+R)^t},$$

де $ГП_1, ГП_2, \dots, ГП_t$ – очікувані грошові потоки у кожному із років періоду реалізації проекту,

K – початкові інвестиції,

R – ставка дисконту.

Строк окупності інвестиційного проекту:

$$\text{Ток} = \frac{K}{\overline{ГП}},$$

де $\overline{ГП}$ – середньорічна величина грошових потоків.

Конкурентоспроможність організації можна визначити за формулою:

$$K_{\text{орг}} = \sum_{i=1}^n a_i \cdot b_j \cdot K_{ij} \rightarrow 1,$$

де a_i – питома вага i -го товару організації в обсязі продажу за період, що аналізується, частки

одиниці, $i = 1, 2, \dots, n$, $\sum_{i=1}^n a_i = 1$;

b_j – показник значущості ринку, на якому представлений товар організації. Для промислово розвинених країн прийняти рівним 1; для інших країн – 0,7; для внутрішнього ринку – 0,5;

K_{ij} – конкурентоспроможність i -го товару на j -му ринку.

Питома вага i -го товару організації в обсязі продажу визначається:

$$a_i = \frac{V_i}{V},$$

де V_i – обсяг продажу i -го товару; V – загальний обсяг продажу.

Визначити технічний рівень (або організаційний рівень) виробництва $K_{\text{тр}}$ можна за формулою:

$$K_{\text{тр}} = \sum_{i=1}^n \alpha_i \cdot \frac{\beta_{\text{іф}}}{\beta_{\text{ін}}},$$

де α_i – вагомість i -го показника;

$\beta_{\text{іф}}$ – фактичне значення i -го показника;

$\beta_{\text{ін}}$ – нормативне значення i -го показника.

Розрахунок організаційно-технічний рівень $K_{\text{от}}$ здійснюється за формулою:

$$K_{\text{от}} = K_{\text{тр}} \cdot \alpha_{\text{тр}} + K_{\text{орг}} \cdot \alpha_{\text{орг}}.$$

1.4. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів є однією з форм оволодіння матеріалом із навчальної дисципліни. Виконання самостійної роботи дозволяє розвивати самостійне мислення, поглиблювати засвоєні теоретичні знання, опанувати практичні навички проведення розрахунків.

Самостійна робота із навчальної дисципліни складається з письмових завдань по темах та індивідуальних розрахункових завдань. Завдання виконуються у межах годин, відведених для самостійної роботи навчальним планом.

Студенти виконують письмову роботу та індивідуальні завдання самостійно з одержанням необхідних консультацій від науково-педагогічного працівника протягом семестру. Форма контролю – перевірка письмових робіт та індивідуальних завдань.

Тема 1. Підприємство в соціально орієнтованій ринковій економіці

Питання для самостійної роботи

1. Зовнішнє середовище функціонування підприємства, його характеристика.
2. Об'єднання підприємств.
3. Напрями та види діяльності підприємства, права в питаннях планування та розвитку, залучення та використання ресурсів, розпорядження прибутком.

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення визначити основні види добровільні та інституціональні об'єднання підприємств (організацій), їх відмінності. Результати подати у табличній формі. На підставі опрацьованої літератури охарактеризувати фактори впливають на ефективність функціонування підприємства в умовах ринку.

Тема 2. Планування діяльності підприємства

Питання для самостійної роботи

1. Методи планування та прогнозування на підприємстві.
2. Залежність цілей господарювання від стадій життєвого циклу підприємства. Дерево цілей та його побудова.
3. Технологія планування діяльності підприємства.
4. Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування підприємств як передумова формування його стратегії.
5. Діагностика поточної реалізації обраної стратегії: визначення ступеня реалізації стратегії; розробка варіантів її адаптації до діючих умов конкурентного середовища.

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення надати порівняльну характеристику планів розвитку підприємства (поточних, тактичних, оперативних). У вигляді схеми розкрийте зміст і назвіть основні етапи стратегічного управління.

Тема 3. Виробнича програма підприємства

Питання для самостійної роботи

1. Маркетинговий аналіз як передумова формування програми випуску продукції.
2. Планування параметрів виробничої програми: послідовність, методи.
3. Аналіз та планування обсягів реалізації продукції підприємства.
4. Управління обсягами реалізації продукції підприємства, залишками готової продукції

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення визначити сутність методики розробки виробничої програми у вартісному вираженні. Чим відрізняються валова, товарна, реалізована, чиста, умовна-чиста та нормативна чиста продукція та яка сфера застосування даних показників? Результати подати у табличній формі.

Тема 4. Виробнича потужність підприємства

Питання для самостійної роботи

1. Фонд часу роботи обладнання, методика визначення корисного часу роботи обладнання.
2. Специфіка розрахунку виробничої потужності у різних галузях економіки.
3. Специфіка розрахунку виробничої потужності залежно від типу виробництва.

Завдання та методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературні джерела за темою самостійної роботи та на їх основі розкрити особливості розрахунків виробничої потужності залежно від типів виробництва. Визначити фактори, що впливають на величину виробничої потужності.

Тема 5. Матеріально-технічне забезпечення підприємства

Питання для самостійної роботи

1. Особливості матеріально-технічного забезпечення підприємств різних галузей економіки.
2. Чинники, що обумовлюють рівень використання матеріально-технічних ресурсів.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення розкрити основні функціональні ланки діяльності окремо взятого підприємства з вибором студента, надати їх характеристику. Назвати основні напрями підвищення ефективності матеріально-технічного забезпечення вітчизняних підприємств на прикладі конкретної галузі.

Тема 6. Основні засоби підприємства

Питання для самостійної роботи

1. Характеристики підприємства, що визначають особливості формування його основних засобів.
2. Методичні інструменти аналізу основних засобів підприємства.
3. Обґрунтування планового обсягу основних засобів підприємства: завдання, етапи та методи.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення розкрити основні характеристики основних засобів. Описати методи нарахування амортизації та виокремити на Вашу думку найбільш дієві в сучасних умовах. Власну позицію обґрунтувати.

Тема 7. Трудові ресурси та стимулювання праці робітників

Питання для самостійної роботи

1. Принципи і завдання формування трудових ресурсів в умовах ринкової економіки.
2. Фактори, що впливають на формування трудових ресурсів.
3. Мінімальна заробітна плата і фактори, що її визначають. Державне регулювання мінімальної заробітної плати і її вплив на рівень ставок та окладів окремих робітників.
4. Форми додаткової заробітної плати, особливості їх застосування на підприємствах з різними формами власності.
5. Шляхи раціоналізації витрат у складі фонду оплати праці підприємства.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення розкрити сутність тарифної системи та тарифної сітки. Описати основні елементи тарифної системи.

Тема 8. Поточні витрати підприємства та собівартість продукції

Питання для самостійної роботи

1. Взаємозв'язок та взаємообумовленість ресурсів і поточних витрат підприємства.
2. Особливості складу поточних витрат в окремих галузях економіки
3. Обчислення витрат при одно- та багатоступеневому розподілі маржинального (граничного) доходу.
4. Особливості калькулювання собівартості продукції на підприємствах окремих галузей.
5. Резерви раціоналізації поточних витрат підприємства.
6. Поняття та призначення центрів відповідальності за розмір витрат.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення розкрити основні методи планування собівартості на підприємстві і в чому їх сутність. Знайти та описати приклади зарубіжного досвіду визначення витрат виробництва.

Тема 9. Фінансові результати діяльності підприємства

Питання для самостійної роботи

1. Методичні інструменти та послідовність аналізу прибутку підприємства.
2. Інформаційне база, системи та методи аналізу прибутку та прибутковості діяльності підприємства.
3. Оцінка достатності прибутку підприємства.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення розкрити основні шляхи підвищення прибутковості підприємства. У формі таблиці подати основні показники рентабельності та їх економічний зміст.

Тема 10. Ефективність, конкурентоспроможність та економічна безпека підприємства

Питання для самостійної роботи

1. Вимоги до формування показників ефективності.
2. Особливості оцінки ефективності основних видів діяльності підприємства: операційної, інвестиційної та фінансової.
3. Ліквідація збанкрутілого суб'єкта господарювання.
4. Генезис формування та сучасне розуміння економічної безпеки підприємств, її місце і роль в системі управління підприємством.
5. Методи моніторингу економічної безпеки підприємства.
6. Механізми забезпечення економічної безпеки підприємства.

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи

Опрацювати літературу за темою самостійної роботи і на підставі її вивчення розкрити, яким чином розраховується загальна та порівняльна економічна ефективність виробництва? Охарактеризувати основні фактори та резерви підвищення економічної ефективності виробництва. Назвати основні напрямки фінансового оздоровлення підприємства.

1.5. Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) за тематикою навчальної дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» виконується у вигляді розрахункової роботи у межах годин, відведених для самостійної роботи.

1.5.1. Методичні рекомендації до виконання індивідуальних завдань

Аналітично-розрахункове завдання 1

Основна продукція підприємства у розрахунковому році має скласти А тис.грн, послуги промислового призначення Б тис.грн. Вартість напівфабрикатів становитиме В тис.грн, з яких 50% буде використано для власного виробництва. Обсяг незавершеного виробництва на кінець розрахункового року збільшиться на Г тис.грн. Залишки готової продукції на складі підприємства очікуються в розмірі: на початок розрахункового періоду Д тис.грн, на кінець цього ж періоду Е тис.грн. Визначити очікуваний обсяг валової, товарної, чистої та реалізованої продукції, якщо вартість матеріальних витрат і сума амортизаційних відрахувань має скласти приблизно Є % товарного випуску продукції. Вихідні дані приведені в таблиці 1 (номер варіанту обирається студентом за порядковим номером у журналі).

Таблиця 1

Варіант	Значення показників						
	А	Б	В	Г	Д	Е	Є
1	52000	4800	5400	3900	8200	3700	55
2	52500	4757	6910	3961	8611	3760	56
3	52510	4758	6920	3965	8612	3770	57
4	52520	4760	6930	3970	8610	3780	58
5	52530	4770	6940	3975	8610	3750	55
6	52525	4765	6950	3955	8611	3760	56
7	52535	4771	6850	3957	8612	3770	57
8	52515	4752	6860	3958	8610	3780	58
9	52505	4766	6870	3959	8611	3750	55
10	52515	4749	6880	3961	8612	3760	56
11	52207	4757	6890	3962	8610	3770	57
12	52525	4753	6900	3957	8611	3780	58
13	52537	4758	6960	3955	8612	3750	55
14	52501	4756	6970	3959	8610	3760	56
15	52504	4762	6980	3963	8621	3770	57
16	52509	4767	6990	3965	8612	3780	58
17	52545	4771	6000	3951	8610	3750	55
18	52537	4775	6950	3952	8611	3760	56
19	52524	4753	6870	3963	8612	3770	57
20	52515	4756	6930	3957	8610	3780	58
21	52005	4771	6890	3958	8510	3790	59
22	52505	4752	6900	3956	8520	3760	58
23	52515	4766	6960	3960	8530	3750	57
24	52525	4749	6970	3964	8540	3740	56
25	52535	4757	6980	3967	8550	3780	55

Аналітично-розрахункове завдання 2

У розрахунковому році обсяг товарної продукції становив А тис.грн., виробнича собівартість – Б тис.грн., повна собівартість – В тис.грн. Річна потреба у матеріалах - Г тис.грн. Середній поточний їх запас - Д днів, транспортний - Е днів. Тривалість виробничого циклу Є днів. На початку циклу у виробництво запускається 30% витрат, решта - протягом виробничого циклу. На складі продукція знаходиться Ж днів, між відвантаженням продукції та сплатою рахунків покупцями проходить З днів. Кількість робочих днів у році - 265. Визначити норматив оборотних коштів у розрахунковому році. Вихідні дані приведені в таблиці 1 (номер варіанту обирається студентом за порядковим номером у журналі).

Таблиця 1

Варіант	Значення показників								
	А	Б	В	Г	Д	Е	Є	Ж	З
1	800	700	740	400	25	10	20	10	15
2	805	757	791	361	21	16	16	5	21
3	810	758	792	365	22	17	17	5	22
4	815	760	793	370	20	18	18	3	23
5	820	770	794	375	20	15	15	4	24
6	825	765	795	355	21	16	16	5	25
7	830	671	785	357	22	17	17	6	26
8	835	652	786	358	20	18	18	7	27
9	840	666	787	359	21	15	15	8	28
10	801	749	788	361	22	16	16	9	29
11	802	757	789	362	20	17	17	6	30
12	803	753	790	357	21	18	18	9	20
13	804	758	796	355	22	15	15	8	21
14	805	756	797	359	20	16	16	7	22
15	806	662	798	363	21	17	17	6	23
16	807	667	799	365	22	18	18	5	24
17	808	771	800	351	20	15	15	4	25
18	809	675	795	352	21	16	16	3	26
19	810	653	787	363	22	17	17	2	27
20	820	756	793	357	20	18	18	10	28
21	830	671	785	357	21	19	17	9	16
22	842	667	797	359	21	17	15	8	28
23	801	749	788	361	22	16	14	10	29
24	832	757	789	365	20	17	17	6	30
25	843	753	795	357	21	18	18	7	20

Аналітично-розрахункове завдання 3

Меблевий комбінат придбав нову технологічну лінію для виготовлення однотипних дерев'яних заготовок (деталей) вартістю А тис.грн. Витрати на транспортування і монтаж технологічної лінії склали Б тис.грн. Прогнозований нормативний термін експлуатації технологічної лінії становитиме В років, а ліквідаційна її вартість - Г тис.грн. Визначити норму та суми амортизаційних відрахувань (за 5 років) для технологічної лінії за умови застосування рівномірної, подвійно-залишкової та кумулятивної амортизації засобів праці; з'ясувати, який з названих методів амортизації економічно вигідніший для меблевого комбінату. Вихідні дані приведені в таблиці 1 (номер варіанту обирається студентом за порядковим номером у журналі).

Таблиця 1

Варіант	Значення показників			
	А	Б	В	Г
1	162	10	10	12
2	131	11	9	16
3	132	12	8	16
4	133	13	10	17
5	134	14	9	17
6	135	15	8	15
7	136	10	10	15
8	137	11	9	15
9	138	12	8	15
10	139	13	10	16
11	140	14	9	16
12	141	15	8	15
13	142	16	10	15
14	143	10	9	15
15	144	11	8	16
16	145	12	10	16
17	146	13	10	15
18	147	14	11	15
19	148	15	12	16

20	149	14	11	15
21	150	13	10	16
22	151	12	9	17
23	152	11	8	15
24	153	10	9	16
25	154	12	10	15

Аналітично-розрахункове завдання 4

На промисловому підприємстві “Верховина” передбачається здійснити заходи технічного та організаційного характеру, які мають вплинути на зростання продуктивності праці. Належить визначити можливе зростання продуктивності за рахунок окремих чинників на основі вихідної інформації, наведеної у таблицях 1,2 (номер варіанту обирається студентом за порядковим номером у журналі).

Таблиця 1

Показник	Одиниця виміру	Звітний рік	Розрахунковий рік
Випуск продукції	тис.грн.	А	х
Чисельність персоналу	чол.	Б	х
Структура чисельності персоналу:			
* робітники	%	75	х
* спеціалісти, службовці	%	25	х
Очікуване збільшення випуску продукції	%	х	3
Очікуване вивільнення робітників внаслідок впровадження нової техніки і технології	чол.	х	42
Скорочення чисельності спеціалістів і службовців за рахунок впровадження	%	х	5

Таблиця 2

Варіант	Значення показників	
	А	Б
1	9200	1450
2	9250	1455
3	9300	1460
4	9350	1465
5	9400	1470
6	9450	1475
7	9500	1480
8	9550	1485
9	9600	1490
10	9650	1495
11	9700	1500
12	9750	1510
13	9800	1520
14	9850	1530
15	9900	1540
16	9210	1550
17	9220	1560
18	9230	1570
19	9240	1580
20	9260	1590
21	9250	1600
22	9270	1610
23	9280	1620
24	9290	1630
25	9210	1640

Аналітично-розрахункове завдання 5

Складіть калькуляцію на виробі АП - 1 і АП - 2 за такими даними: для виготовлення виробів використовується сталеве лиття і бронза. Витрати матеріалів на один виріб, відповідно, 1,5 і 0,3 кг - АП - 1; 2,0 кг. і 0,4 кг. - АП - 2. Ціна матеріалів, відповідно, А і Б грн. Основна зарплата виробничих робітників /розцінка/ на 1 виріб, відповідно, В і Г грн. Додаткова зарплата Д % від основної. Норматив відрахувань на страхування персоналу -37%. Планом передбачено

виготовити по 10 тисяч виробів у рік. Витрати на утримання та експлуатацію машин і устаткування заплановані за кошторисом у сумі **Е** тис.грн., загальновиробничі витрати - **Є** тис.грн. у рік.

Необхідно визначити виробничу собівартість виробів. Вихідні дані приведені в таблиці 1 (номер варіанту обирається студентом за порядковим номером у журналі).

Таблиця 1

Варіант	Значення показників						
	А	Б	В	Г	Д	Е	Є
1	170	480	655	860	15	3300	2100
2	500	757	691	961	11	3760	2516
3	510	758	692	965	12	3770	2217
4	520	760	693	970	10	3780	2518
5	530	770	694	975	10	3750	2515
6	525	765	695	955	11	3760	2516
7	535	771	685	957	12	3770	2517
8	515	752	686	958	10	3780	2518
9	505	766	687	959	11	3750	2515
10	515	749	688	961	12	3760	2516
11	507	757	689	962	10	3770	2517
12	525	753	690	957	11	3780	2518
13	537	758	696	955	12	3750	2515
14	501	756	697	959	10	3760	2516
15	504	762	698	963	21	3770	2517
16	509	767	699	965	12	3780	2518
17	545	771	600	951	10	3750	2515
18	537	775	695	952	11	3760	2516
19	524	753	687	963	12	3770	2517
20	515	756	693	957	10	3780	2518
21	502	768	701	960	12	3790	2519
22	503	786	705	970	11	3785	2516
23	505	765	710	980	14	3795	2517
24	516	756	720	990	13	3770	2518
25	519	766	715	986	11	3775	2520

Аналітично-розрахункове завдання 6

У розрахунковому році підприємство буде мати наступні показники діяльності:

1. виручка від реалізації продукції **А** тис. грн
2. оптова ціна одиниці продукції 15 грн
3. виробнича потужність 200 тис.шт
4. матеріальні витрати **Б** тис.грн
5. витрати на оплату праці виробничих робітників з нарахуваннями **В** тис грн
6. амортизаційні відрахування **Г** тис.грн
7. невиробничі витрати **Д** тис.грн
8. чисельність персоналу 40 чол.
9. Середньорічна вартість основних виробничих фондів **Е** тис.грн
10. Оборотні фонди **Є** тис.грн
11. Фонди обігу **Ж** тис.грн
12. Середньорічна вартість нематеріальних активів підприємства 100 тис.грн
13. ПДВ 20%
14. Податок на прибуток 25.%

Визначити обсяг виробництва продукції, який забезпечив би чисту рентабельність продукції на 10% вищу, ніж у розрахунковому році. На основі даних визначити показники оборотності оборотних коштів, рентабельність виробництва, чисту рентабельність капіталу підприємства, коефіцієнт використання потужності підприємства.

Вихідні дані приведені в таблиці 1 (номер варіанту обирається студентом за порядковим номером у журналі).

Таблиця 1

Варіант	Значення показників							
	А	Б	В	Г	Д	Е	Є	Ж
1	800	200	150	180	70	1250	200	150
2	950	257	131	182	70	1300	516	110
3	951	258	133	182	70	1400	517	120
4	952	260	134	182	80	1500	518	130
5	953	270	135	182	90	1280	515	140
6	952	265	136	182	100	1350	516	150
7	953	271	137	182	110	1450	517	160
8	951	222	130	186	112	1550	518	100
9	950	266	139	187	113	1150	515	100
10	951	249	140	188	140	1270	516	112
11	957	257	141	189	150	1300	517	113
12	955	253	142	183	50	1400	518	114
13	953	258	143	182	50	1500	515	115
14	950	256	144	182	60	1100	516	110
15	954	262	145	182	70	1250	517	111
16	959	267	146	183	80	1240	518	112
17	954	271	149	184	90	1350	515	113
18	957	275	148	185	100	1440	516	114
19	954	253	149	186	110	1550	517	115
20	951	256	150	187	120	1460	518	110
21	956	251	151	188	130	1470	511	111
22	957	252	152	189	115	1480	512	112
23	958	253	153	190	125	1490	513	113
24	965	254	154	191	135	1510	514	114
25	987	256	155	192	130	1520	515	115

Аналітично-розрахункове завдання 7

Використовуючи фінансову звітність підприємства оцінити ймовірність банкрутства з використанням 2-х методів за Вашим вибором. Зробити висновки. *(Необхідну інформацію можна знайти на офіційному сайті Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України - <http://smida.gov.ua>. Завдання виконується кожним студентом окремо (з дозволу викладача - в парі) та оформляється як індивідуальна робота.*

Форма контролю – перевірка правильності виконання ІНДЗ із врахуванням самостійності, творчості, правильності розрахунків і вмінням захистити результати дослідження. Захист відбувається під час проведення консультацій з навчальної дисципліни.

1.6. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного екзамену.

1.6.1. Питання для підсумкового контролю

1. Підприємство як суб'єкт та об'єкт ринкових відносин.
2. Класифікація підприємств.
3. Правові основи та організаційно-економічні умови створення і функціонування підприємства.
4. Структура та управління підприємством. Виробнича структура підприємства.
5. Джерела фінансування підприємницької діяльності.
6. Сутність та структура бізнес-середовища.
7. Зміст та основні принципи планування діяльності підприємства.
8. Цільові характеристики діяльності підприємства, їх класифікація, вимоги до формування.
9. Поняття та види планів, систематизація планів підприємства.
10. Стратегічне планування діяльності підприємства. Види стратегій діяльності.
11. Тактичне та оперативне планування. Система планів економічного та соціального розвитку підприємства.
12. Поняття продукції підприємства та її види.
13. Методи вимірювання обсягу продукції підприємства
14. Зміст, завдання та місце виробничої програми в системі господарських планів підприємства.
15. Ресурсне забезпечення виробничої програми підприємства.
16. Умови та критерії оптимізації обсягів випуску продукції у конкурентному середовищі.

17. Поняття та види виробничої потужності підприємства.
18. Інформаційна база та послідовність розрахунку виробничої потужності підприємства.
19. Система показників виробничої потужності підприємства.
20. Чинники впливу на виробничу потужність підприємства та резерви її зростання.
21. Сутність та завдання матеріально-технічного забезпечення підприємства.
22. Склад матеріальних ресурсів підприємства.
23. Визначення потреби підприємства у матеріальних ресурсах
24. Сутність і склад запасів.
25. Системи та методи управління виробничими запасами підприємства
26. Сутність, класифікація та структура основних засобів підприємства
27. Оцінка основних засобів підприємства.
28. Знос, амортизація та відтворення основних засобів.
29. Показники стану й ефективності використання основних виробничих засобів
30. Поняття та види нематеріальних активів підприємства.
31. Особливості формування та відтворення нематеріальних активів підприємства.
32. Трудові ресурси підприємства та характеристика їх видів.
33. Поняття, суть і показники продуктивності праці.
34. Основні напрями підвищення продуктивності праці та ефективності трудових ресурсів підприємства.
35. Сутність, структура, форми та системи оплати праці.
36. Тарифна система, її зміст та умови використання.
37. Сутність контрактної форми оплати праці.
38. Форми та системи преміювання на підприємстві. Соціальні виплати та пільги як стимулюючий фактор продуктивності.
39. Зміст плану з праці та порядок його розробки. Штатний розклад, його призначення та порядок складання.
40. Планування потреби підприємства у трудових ресурсах.
41. Планування фонду оплати праці.
42. Сутність понять «витрати», класифікація поточних витрат.
43. Поняття та показники собівартості продукції, порядок їх обчислення.
44. Кошторис витрат виробництва: поняття, склад та методика складання.
45. Зміст і механізм дій виробничого лівериджу.
46. Управління поточними витратами підприємства.
47. Резерви зниження собівартості продукції та оптимізації поточних витрат підприємства.
48. Методи планування та аналізу поточних витрат підприємства.
49. Доходи підприємства в системі економічних показників його діяльності. Класифікація доходів підприємства.
50. Поняття, види та класифікація фінансових результатів діяльності підприємства.
51. Місце прибутку в системі економічних показників діяльності підприємства.
52. Механізм формування чистого прибутку підприємства у взаємозв'язку з основними видами його діяльності.
53. Показники рентабельності підприємства та фактори, що їх визначають.
54. Ефективність діяльності підприємства: сутність та основні характеристики. Поняття та види ефекту.
55. Методичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства. Оцінка ефективності інвестиційних та інноваційних проектів підприємства.
56. Напрями підвищення ефективності діяльності підприємства.
57. Банкрутство підприємства як результат розвитку кризових явищ в його діяльності.
58. Економічна безпека підприємства, її місце і роль в системі управління підприємством.
59. Механізми забезпечення економічної безпеки підприємства.
60. Пряме та непряме державне регулювання діяльності підприємства.

1.6.2. Структура екзаменаційного білета

1. Тактичне та оперативне планування. Система планів економічного та соціального розвитку підприємства.
2. Ефективність діяльності підприємства: сутність та основні характеристики. Поняття та види ефекту.

3. Оберіть правильну відповідь:

1. За ієрархією цілі підприємства поділяють на:

- а) довгострокові (стратегічні), середньострокові (тактичні), короткострокові (оперативні);
- а) цілі підприємства та цілі структурних підрозділів і функціональних служб;
- б) зовнішні та внутрішні;
- в) переважно кількісні та якісні.

2. Груповий комплект як планово-облікова одиниця продукції – це:

- а) вузол або складальна одиниця виробу;
- б) технологічно та конструктивно однорідна група деталей, які мають спільні планово-організаційні ознаки: черговість подачі на складання, яка повторюється, однакова періодичність запуску-випуску;
- в) сукупність деталей, вузлів та всіх виробів, які підлягають виготовленню протягом доби і застосовуються при відсутності у виробничій програмі підприємства провідного виробу (виробу-представника);
- г) це норма, яка застосовується в умовах вузької спеціалізації та включає повний комплект вузлів і деталей, які входять у виріб.

3. Валовий оборот підприємства - це:

- а) вся продукція підприємства, незалежно від ступеня її готовності;
- б) обсяг валової продукції незалежно від того, де вона буде використана: чи в межах підприємства, чи поза ним;
- в) кількість продукції, яка використовується всередині нього для подальшої переробки;
- г) обсяг продукції, призначений для реалізації на сторону.

4. Для обчислення обсягу виробництва і реалізації продукції використовуються такі показники:

- а) натуральні;
- б) трудові;
- в) вартісні;
- г) всі відповіді вірні.

5. Коефіцієнт використання виробничої потужності визначається шляхом ділення:

- а) обсягу виробленої у розрахунковому періоді продукції на величину вихідної потужності;
- б) обсягу реалізованої у розрахунковому періоді продукції на суму середньорічної вартості основних та оборотних фондів;
- в) обсягу виробленої у розрахунковому періоді продукції на середньорічну величину потужності;
- г) середньорічної величини потужності на обсяг виробленої у розрахунковому періоді продукції.

4. Задача.

Визначте норматив оборотних коштів за основними матеріалами на підприємстві ПАТ «Ластівка» за окремим видом продукції на основі даних:

- надходження матеріальних ресурсів протягом червня поточного року на ПАТ «Ластівка» відображено у табл. 1;

- час доставки матеріалів від постачальника до споживача - 4 дні;
- тривалість документообороту – 1 день;
- час, необхідний для одержання матеріалів та підготовки їх до виробництва – 3 дні;
- квартальна потреба в тканині на виготовлення жіночих жакетів – 2800 м²;
- ціна 1 м² тканини – 138,2 грн.

Надходження матеріальних ресурсів протягом червня поточного року на ПАТ «Ластівка»

Показники	Надходження по числам місяця				
	5.06	13.06	18.06	22.06	29.06
Інтервал поставки, дн.	6	8	5	4	7
Тканина, м ²	315	299	324	326	381

2. Схема нарахування балів

2.1. Нарахування балів здобувачам вищої освіти з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

Рис. 2.1. Схема нарахування балів студентам за результатами навчання

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни «Економіка підприємства», обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

З навчальної дисципліни «Економіка підприємства» передбачено проведення 18 лекційних занять за денною формою навчання.

Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій																	
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1.	Денна	18	0,5	1,0	1,5	2,0	3,0	3,5	4,0	4,5	5,0	5,5	6,0	6,5	7,0	8,0	8,5	9,0	9,5	10,0

2.3. З навчальної дисципліни «Економіка підприємства» передбачено проведення 18 семінарських занять за денною формою навчання.

За результатами семінарського (практичного, лабораторного) заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п. 4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права (затвердженого 29 травня 2017 року, протокол № 14).

2.4. Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за самостійну роботу студентів та виконання індивідуальних завдань, наведено в наступній таблиці:

№ з/п	10 тем	Номер теми										Усього балів	
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9	10		
1.	Максимальна кількість балів за самостійну роботу	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10
2.	Максимальна кількість балів за індивідуальне завдання	10										10	
	Усього балів											20	

2.5. За семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену з навчальної дисципліни «Економіка підприємства», студент денної форми навчання може максимально одержати 30 балів. Шкала визначення кількості балів та критерії оцінювання знань студентів за результатами семестрового контролю, подана у табл. 4.8 Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

Перерозподіл балів, в межах максимально можливого одержання їх кількості за надані студентами відповіді в письмовій формі на тестові завдання екзаменаційного білета, наведено в таблиці

№ з/п	Алгоритм нарахування балів	Номер питань екзаменаційного білета				Разом балів
		1	2	3	4	
1.	Максимальна кількість балів за письмову відповідь на тестові завдання	7,5	7,5	5	10	30,0
	Усього балів	7,5	7,5	5	10	30,0

3. Рекомендовані джерела

Тема 1

1. Бойчик І.М Економіка підприємства: підручник. Київ: Кондор – Видавництво. 2016. 378 с.
2. Глущенко Л.Д. Практикум з дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» для студентів спеціальності 7.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування». Нац. техн. ун-т. - Вінниця : ВНТУ, 2015 . Ч. 1. 2015. 63 с.
3. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
4. Економіка підприємства: навчальний посібник / Л.О.Болтянська, Л.О.Андрєєва, О.І. Лисак. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 668 с.
5. Економіка підприємства: навч. посіб. / [І. М. Посохов, В. Г. Дюжев, С. В. Сусліков, К. О. Тимофєєва]; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т. «Харків. Політехн. ін-т». Харків: НТУ «ХП». 2016. 380 с.
6. Іванілов О. С. Економіка підприємства : підручник для студентів вищих навчальних закладів 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури. 2011. 727 с.
7. Ілюстративний матеріал з навчальної дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» [Текст] : для студентів напряму підгот. 6.030601 «Менеджмент» усіх форм навчання . Харків. нац. екон. ун-т ім. Семена Кузнеця ; [уклад.: Притиченко Т. І., Бихова О. М., Олійник Т. В.]. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця .2015. 222 с.
8. Петрович Й. М. Створення і функціонування суб'єктів підприємництва : навч. посіб. Київ : Ліра-К. 2015. 256 с.
9. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>
10. Тарасенко І. О. Фінанси підприємств : підручник . Київ : КНУТД, 2015. 360 с
11. Фінанси різних форм бізнесу: навчальний посібник / [уклад. : Н. Г. Пігуль, О. В. Люта] ; Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. 201 с.

Тема 2

1. Бізнес-планування як основа розвитку підприємництва. Український фонд підтримки підприємництва. URL : <http://www.commerciallaw.com.ua/uk/pposibnyuk/162-posbpyorp>.
2. Бойчик І.М Економіка підприємства: підручник. Київ: Кондор – Видавництво. 2016. 378 с.
3. Залуцький І. Р. Планування і діагностика діяльності підприємств : навч. посібник / І. Р. Залуцький, В. М. Цимбалюк, С. Г. Шевченко ; ЛРІДУ НАДУ при Президентові України. - Львів : Новий Світ - 2000, 2009. - 320 с.
4. Іванілов О. С. Економіка підприємства : підручник для студентів вищих навчальних закладів 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури. 2011. 727 с.
5. Економіка та фінанси підприємства: методика розв'язання практичних задач : навч. посіб. / [Л.О. Лігоненко, І.В. Височин, О.В. Корольова, Казанська та ін.] . Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2010. 336 с.
6. Економіка підприємства: навч. посіб. / [І. М. Посохов, В. Г. Дюжев, С. В. Сусліков, К. О. Тимофєєва]; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т. «Харків. Політехн. ін-т». Харків: НТУ «ХП». 2016. 380 с.
7. Економіка підприємства: навчальний посібник / Л.О.Болтянська, Л.О.Андрєєва, О.І. Лисак. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 2015. 668 с.
8. Економіка підприємства : навч. посіб. / Н. Б. Юрченко, Р. С. Кравчук, І. Б. Запихляк, І. І. Василик. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ. 2018. 377 с.
9. Петрович Й. М. Створення і функціонування суб'єктів підприємництва : навч. посіб. Київ : Ліра-К. 2015. 256 с.
10. Тарасенко І. О. Фінанси підприємств : підручник. Київ: КНУТД, 2015. 360 с.
11. Янковець Т. М. Економіка і планування : навч. посіб. Київ: КНУТД. 2015. 244 с.

Тема 3

1. Бойчик І.М Економіка підприємства: підручник. Київ: Кондор – Видавництво. 2016. 378 с.
2. Глущенко Л. Д. Практикум з дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» для студентів спеціальності 7.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування». Назва тит. арк. і обкл. : Економіка і фінанси підприємства. Ч. 2. Вінниця : ВНТУ. 2016. 58 с.
3. Глущенко Л.Д. Практикум з дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» для студентів спеціальності 7.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування». Вінниц. нац. техн. ун-т. - Вінниця : ВНТУ. 2015 . Ч. 1. 2015. 63 с.
4. Економіка і фінанси підприємства [Текст] : підручник / Х. І. Цвайг [та ін.] ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : ЛДУВС, 2014. 698 с. : рис., табл. - Бібліогр.: с. 686-691.
5. Економіка підприємства: навчальний посібник / Л.О.Болтянська, Л.О.Андрєєва, О.І. Лисак. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 668 с.
6. Економіка та фінанси підприємства: методика розв'язання практичних задач : навч. посіб. / [Л.О. Лігоненко, І.В. Височин, О.В. Корольова, Казанська та ін.] Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 336 с.
7. Ілюстративний матеріал з навчальної дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» [Текст] : для студентів наряду підгот. 6.030601 «Менеджмент» усіх форм навчання . Харків. нац. екон. ун-т ім. Семена Кузнеця ; [уклад.: Притиченко Т. І., Бихова О. М., Олійник Т. В.]. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 222 с.
8. Петрович Й. М. Створення і функціонування суб'єктів підприємництва : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2015. 256 с.
9. Суліма Н. М. Економіка і фінанси підприємства. Підручник. Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ : Компринт, 2015. 465 с.
10. Тарасенко І. О. Фінанси підприємств : підручник. Київ: КНУТД, 2015. 360 с.
11. Шевчук Л.І. Фактори впливу на виробничу програму. Національний університет водного господарства та природокористування. URL : [http://www.nbu.gov.ua/portal/ Chem_Biol/Vnuvgrp/ekon/2010_4/ek5232.pdf](http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vnuvgrp/ekon/2010_4/ek5232.pdf)

Тема 4

1. Глущенко Л. Д. Практикум з дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» для студентів спеціальності 7.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування». Назва тит. арк. і обкл. : Економіка і фінанси підприємства. Ч. 2. Вінниця : ВНТУ, 2016. 58 с.
2. Глущенко Л.Д. Практикум з дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» для студентів спеціальності 7.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування». Вінниц. нац. техн. ун-т. Вінниця : ВНТУ. 2015 . Ч. 1. 2015. 63 с.
3. Економіка і фінанси підприємства [Текст] : підручник / Х. І. Цвайг [та ін.] ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : ЛДУВС, 2014. 698 с. : рис., табл. Бібліогр.: с. 686-691.
4. Економіка підприємства : навч. посіб. / Н. Б. Юрченко, Р. С. Кравчук, І. Б. Запужляк, І. І. Василик. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ. 2018. 377 с.
5. Економіка та фінанси підприємства: методика розв'язання практичних задач : навч. посіб. [Л.О. Лігоненко, І.В. Височин, О.В. Корольова, Казанська та ін.] Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2010. 336 с.
6. Ілюстративний матеріал з навчальної дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» [Текст] : для студентів наряду підгот. 6.030601 «Менеджмент» усіх форм навчання. Харків. нац. екон. ун-т ім. Семена Кузнеця ; [уклад.: Притиченко Т. І., Бихова О. М., Олійник Т. В.]. - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 222 с.
7. Несторишен І.В. Проблеми оцінювання виробничої потужності промислових підприємств в умовах ринку. URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2011_1/185.pdf
8. Про затвердження Методики оцінки майна: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.01. 2003 р. № 1891. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : [http:// zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=1891-2003-%EF](http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=1891-2003-%EF)
9. Про затвердження Порядку експертної оцінки нематеріальних активів: Наказ Фонду державного Майна України та Державного Комітету з питань науки і технологій від 27.07.95 № 969/97. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua>

10. Суліма Н. М. Економіка і фінанси підприємства. Підручник. Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ : Компринт, 2015. 465 с.
11. Юрченко Н.Б., Кравчук Р.С., Запужляк І.Б., Василик І.І. Економіка підприємства: навч. посібник. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2018. 377 с. Режим доступу:<http://194.44.112.13/chytalna/6293/index.html#p=2>.

Тема 5

1. Економіка підприємства: навчальний посібник / Л.О.Болтянська, Л.О.Андрєєва, О.І. Лисак. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 2015. 668 с.
2. Економіка підприємства : навч. посіб. / Н. М. Яркіна. Вид. 2-ге перероб. І доп. Київ. : Видавництво Ліра-К. 2017. 600 с.
3. Економіка та фінанси підприємства: методика розв'язання практичних задач : навч. посіб. / [Л.О. Лігоненко, І.В. Височин, О.В. Корольова, Казанська та ін.] Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 336 с.
4. Ждан О.М. Економічне обґрунтування терміна «потенціал підприємства». *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.3 С.139-142. URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/20_3/139_Zhdan_20_3.pdf
5. Міщенко Н.Г. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, структура, стратегія використання. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.9. С. 193-198. URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/20_9/193_Mischenko_NV_20_9.pdf.
6. Петрович Й. М. Створення і функціонування суб'єктів підприємництва : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2015. 256 с.
7. Тарасенко І. О. Фінанси підприємств : підручник. Київ : КНУТД, 2015. 360 с.
8. Глущенко Л. Д. Практикум з дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» для студентів спеціальності 7.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування» [Текст] / Л. Д. Глущенко. 2015 . Назва тит. арк. і обкл. : Економіка і фінанси підприємства. Ч. 2. Вінниця : ВНТУ. 2016. 58 с.

Тема 6

1. Глущенко Л.Д. Практикум з дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» для студентів спеціальності 7.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування» [Текст] / Л. Д. Глущенко, Т. М. Пілявоз, М. В. Бальзан ; Вінниц. нац. техн. ун-т. Вінниця : ВНТУ. 2015 . Ч. 1. 2015. 63 с.
2. Економіка і фінанси підприємства [Текст] : підручник / Х. І. Цвайг [та ін.] ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : ЛДУВС. 2014. 698 с. : рис., табл. Бібліогр.: с. 686-691.
3. Економіка підприємства: навчальний посібник / Л.О.Болтянська, Л.О.Андрєєва, О.І. Лисак. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 2015. 668 с.
4. Економіка та фінанси підприємства: методика розв'язання практичних задач : навч. посіб. [Л.О. Лігоненко, І.В. Височин, О.В. Корольова, Казанська та ін.] Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2010. 336 с.
5. Ілюстративний матеріал з навчальної дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» [Текст] : для студентів напряму підгот. 6.030601 «Менеджмент» усіх форм навчання. Харків. нац. екон. ун-т ім. Семена Кузнеця ; [уклад.: Притиченко Т. І., Бихова О. М., Олійник Т. В.]. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2015. 222 с.
6. Максимів Б.М. Роль матеріально-технічного забезпечення в управлінні сучасним промисловим підприємством. Чернівецький торговельно-економічний інститут. URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchtei/2012_2/2-2012-24.pdf
7. Петрович Й. М. Створення і функціонування суб'єктів підприємництва : навч. посіб. Київ : Ліра-К. 2015. 256 с.
8. Суліма Н. М. Економіка і фінанси підприємства. Підручник. Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ : Компринт. 2015. 465 с.
9. Тарасенко І. О. Фінанси підприємств : підручник. Київ : КНУТД. 2015. 360 с.

Тема 7

1. Глушенко Л.Д. Практикум з дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» для студентів спеціальності 7.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування». Вінниц. нац. техн. ун-т. Вінниця : ВНТУ. 2015 . Ч. 1. 2015. 63 с.
2. Економіка і фінанси підприємства [Текст] : підручник / Х. І. Цвайг [та ін.] ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : ЛДУВС, 2014. 698 с. : рис., табл. Бібліогр.: с. 686-691.
3. Економіка підприємства: навчальний посібник / Л.О.Болтянська, Л.О.Андрєєва, О.І. Лисак. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 668 с.
4. Економіка та фінанси підприємства: методика розв'язання практичних задач : навч. посіб. [Л.О. Лігоненко, І.В. Височин, О.В. Корольова, Казанська та ін.]. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2010. 336 с.
5. Ілюстративний матеріал з навчальної дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» [Текст] : для студентів напряму підгот. 6.030601 «Менеджмент» усіх форм навчання . Харків. нац. екон. ун-т ім. Семена Кузнеця ; [уклад.: Притиченко Т. І., Бихова О. М., Олійник Т. В.]. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2015. 222 с.
6. Петрович Й. М. Створення і функціонування суб'єктів підприємництва : навч. посіб. Київ : Ліра-К. 2015. 256 с.
7. Суліма Н. М. Економіка і фінанси підприємства. Підручник. Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ : Компринт. 2015. 465 с.
8. Тарасенко І. О. Фінанси підприємств : підручник. Київ: КНУТД. 2015. 360 с.

Тема 8

1. Глушенко Л.Д. Практикум з дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» для студентів спеціальності 7.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування». Вінниц. нац. техн. ун-т. - Вінниця : ВНТУ. 2015 . Ч. 1. 2015. 63 с.
2. Економіка і фінанси підприємства [Текст] : підручник / Х. І. Цвайг [та ін.] ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : ЛДУВС. 2014. 698 с. : рис., табл. Бібліогр.: с. 686-691.
3. Економіка підприємства: навчальний посібник / Л.О.Болтянська, Л.О.Андрєєва, О.І. Лисак. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 2015. 668 с.
4. Економіка та фінанси підприємства: методика розв'язання практичних задач : навч. посіб. / [Л.О. Лігоненко, І.В. Височин, О.В. Корольова, Казанська та ін.] Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2010. 336 с.
5. Ілюстративний матеріал з навчальної дисципліни «Економіка і фінанси підприємства» [Текст] : для студентів напряму підгот. 6.030601 «Менеджмент» усіх форм навчання . Харків. нац. екон. ун-т ім. Семена Кузнеця ; [уклад.: Притиченко Т. І., Бихова О. М., Олійник Т. В.]. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2015. 222 с.
6. Петрович Й. М. Створення і функціонування суб'єктів підприємництва : навч. посіб. Київ : Ліра-К. 2015. 256 с.
7. Рощина Н.В. Управління витратами в системі оцінки ефективності діяльності промислових підприємств. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»* : збірник наукових праць. 2014. Вип. 11. С. 216–221.
8. Суліма Н. М. Економіка і фінанси підприємства. Підручник. Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ : Компринт. 2015. 465 с.
9. Тарасенко І. О. Фінанси підприємств : підручник. Київ : КНУТД. 2015. 360 с.

Тема 9

1. Бердар М.М. Фінанси підприємств: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури. 2010. 352 с.
2. Гордієнко Н.І. Фінанси підприємства: конспект лекцій. Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків: ХНАМГ. 2009. 115 с.
3. Драбовський А.Г. Економіка підприємства: навчальний посібник/ М.І. Петренко, А.Г. Драбовський, В.М. Петренко. Вінниця: «Меркьюрі-Поділля». 2018 . Т. 1. С. 432; Т.2. С. 404.

4. Ніпіаліді О.Ю. Фінанси підприємств: навч. посіб. Тернопіль: Економічна думка. 2009. 232 с.
5. Фінанси підприємств : підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін. : кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. 7-ме вид., [без змін.]. Київ : Вид-во КНЕУ. 2008. 552 с.
6. Фінанси та підприємництво: навч. посіб. / В.О. Сизоненко, С.А. Циганов; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. Тернопіль: Навч. кн. – Богдан. 2009. 576 с.
7. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. / О. Е. Лубенченко, Н. В. Гришко, І. Л. Чабаненко; Донбас. держ. техн. ун-т. Алчевськ. 2010. 223 с.
8. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: підручник. Вид-во 3-тє, доповнене. Житомир: ЖООГО «Спілка економістів України». 2011. 591 с.

Тема 10

1. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: монографія. Львів: Арал. 2008. 384с.
2. Економіка підприємства : підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л.Л. та проф. Кривов'язюка І.В. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 620 с.
3. Іванюта Т.М. Економічна безпека підприємства. Київ : Центр навч. літ-ри. 2009. 256 с.
4. Кавецький В.В. Економічне обґрунтування інноваційних рішень : практикум. Вінниця : ВНТУ. 2016. 113 с.
5. Лазаренко М.П. Фінансова безпека підприємства та її управління. URL : http://www.rusnauka.com/1_KAND_2010/Economics/10_57970.doc.htm
6. Пономаренко В. С. Концептуальні основи економічної безпеки : монографія. Харків : Вид. ХНЕУ. 2008. 256 с.
7. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 № 2343-ХІІ. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.
8. Проданова І. І. Економіка підприємства : метод реком. для проведення практик. Занять. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ. 2017. 75 с.
9. Фучеджи В.І. Характеристика методів та моделей діагностики кризового стану підприємства URL :http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Management/2010_691/37.pdf
10. Шевчук І.В. Інвестування: навч. посіб. Житомир: Видавництво «Житомирський національний агроекологічний університет». 2011. 204 с.
11. Шпак Н. О. Економічна стабільність суб'єктів господарювання в умовах хаотичного розвитку національної економіки України : навч. посіб. Київ : Ліра-К. 2015. 288 с.

4. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. http://www.rada.gov.ua	– Веб-портал Верховної Ради України
http://www.president.gov.ua	– Веб-портал Адміністрації Президента України
2. http://www.kmu.gov.ua	– Веб-портал Кабінету Міністрів України
4. http://www.nads.gov.ua	– Веб-сайт Національного агентства України з питань державної служби
5. http://www.me.gov.ua	– Веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України
7. http://nbuv.gov.ua/	– Веб-сайт Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського
8. http://gntb.gov.ua/ua/	– Веб-сайт Веб-сайт державної науково-технічної бібліотеки України
9. http://www.ounb.km.ua/	– Веб-сайт Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки
10. http://www.adm.km.ua/	– Веб-сайт Хмельницької обласної державної адміністрації
11. http://km-oblrada.gov.ua/	– Веб-сайт Хмельницької обласної ради

12. <http://www.khmelnysky.com/> – Веб-сайт Хмельницької міської ради
13. <http://www.univer.km.ua/> – Веб-сайт Хмельницького університету управління та права
14. <http://eup.ru/> – Науково-освітній портал «Економіка і управління на підприємствах»
15. <http://www.cfin.ru> – Веб-сайт «Корпоративний менеджмент»

Розробник навчально-методичних матеріалів:

Викладач дисципліни:

доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування,
кандидат економічних наук, доцент

_____ Д. А. Арзянцева

03 вересня 2019 року

доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування,
кандидат економічних наук, доцент

_____ Н. П. Захаркевич

03 вересня 2019 року

Схвалено кафедрою менеджменту, фінансів, банківської справи та
страхування

12 вересня 2019 року, протокол № 2.

Завідувач кафедри _____ В. П. Синчак

_____ 2019 року

Декан факультету управління та економіки

_____ Т.В. Терещенко

21 жовтня 2019 року

Погоджено методичною радою університету 19 жовтня 2019 року, протокол
№ 3.

Голова методичної ради _____ І.Б. Ковтун

21 жовтня 2019 року

Обліковий обсяг – 3,27 ум.др.арк.

Оновлення навчально – методичних матеріалів:

Викладач дисципліни – доцент кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування, к.е.н.

_____ Т. А. Піхняк

28 вересня 2020 року

Схвалено кафедрою менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування

29 вересня 2020 року, протокол № 2.

Завідувач кафедри _____ В. П. Синчак

29 вересня 2020 року

Обліковий обсяг оновлення – 0,1 ум. др. арк.